

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

ÇOCUK GELİŞİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI (İ.Ö.)

**ANNE BEKÇİLİK DAVRANIŞLARI İLE ÇOCUKLARIN ÖZ DÜZENLEME
BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM BIYIK

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ÜMİT KAHRAMAN

BİLECİK, 2026

10792288

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI (İ.Ö.)

**ANNE BEKÇİLİK DAVRANIŞLARI İLE ÇOCUKLARIN ÖZ DÜZENLEME
BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İREM BIYIK

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ÜMİT KAHRAMAN

BİLECİK, 2026

10792288

BEYAN

'Anne Bekçilik Davranışları ile Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki' başlıklı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazım aşamasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehberine uygun olarak tez projemi hazırladığımı, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel etik kurallarına uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, çalışmamın herhangi bir kısmının başka bir tez/dönem projesi olarak sunulmadığını, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Bu çalışma için, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 30.01.2025 tarihli ve 4 sayılı toplantısında alınan 4 no.lu karar ile Etik Kurul Onayı alınmıştır.

İrem BIYIK

.../.../2026

İmza:

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde bana her zaman destek olan, bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Ümit Kahraman'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın her aşamasında yanımda olan, sabır ve anlayışlarını esirgemeyen aileme, özellikle anneme ve babama minnettarım. Bu süreçte, sabrı, anlayışı ve desteğiyle her zaman yanımda olan Arş. Gör. Özgür Nazlı'ya teşekkür ederim. Araştırma sürecinde veri toplama aşamasında yardımcı olan çalışmaya katılmayı kabul eden değerli anne ve babalara içtenlikle teşekkür ederim

Bu çalışmanın, çocuk gelişimi alanında yapılacak araştırmalara katkı sağlaması temennisiyle...

İrem BIYIK

2026

ÖZET

Araştırmanın temel amacı, 4–6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliği davranışları arasındaki ilişkileri çeşitli demografik değişkenler çerçevesinde incelemektir. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4–6 yaş aralığındaki çocuklar ile bu çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır. Veriler, anne bekçiliği davranışlarını değerlendirmek amacıyla Anne Bekçiliği Ölçeği (Anne Formu ve Baba Formu) ile çocukların öz düzenleme becerilerini belirlemek amacıyla anne ve baba tarafından doldurulan Öz Düzenleme Ölçekleri aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, demografik değişkenlere göre karşılaştırmalar ile korelasyon ve regresyon analizleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular, öz düzenlemenin engelleyici kontrol–davranış alt boyutunda çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık bulunduğunu; dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol–duygu alt boyutlarında ise anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Anne bekçiliği davranışları açısından anne formunda kontrol ve engel boyutlarının; baba formunda ise teşvik ve kontrol boyutlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi ve yaşanan yer değişkenlerinin anne bekçiliğinin bazı alt boyutlarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Anne eğitim düzeyinin çocukların öz düzenleme becerileriyle, baba eğitim düzeyinin ise anne bekçiliği baba formunun kontrol boyutuyla ilişkili olduğu görülmüştür. Öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliği davranışları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, öz düzenlemenin tüm alt boyutlarının anne bekçiliğinin teşvik boyutuyla pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir. Regresyon analizleri, çocukların öz düzenleme becerilerinin anne bekçiliği davranışlarını anlamlı biçimde yordadığını ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileriyle ilişkili olduğu ve bu ilişkinin anne bekçiliğinin alt boyutları ile aile ve çocuk özelliklerine göre farklılaştığı görülmektedir. Bulgular, anne bekçiliğinin tek boyutlu bir tutumdan ziyade, çocuk ve aile bağlamı içinde değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir yapı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne bekçiliği, erken çocukluk dönemi, öz düzenleme, teşvik, kontrol

ABSTRACT

The primary aim of this study is to examine the relationships between self-regulation skills of children aged 4–6 years and maternal gatekeeping behaviors within the framework of various demographic variables. The study utilized a correlational research design, a quantitative method. The study group consisted of children aged 4–6 years attending preschool education institutions and their mothers and fathers. Data were collected using the Maternal Gatekeeping Scale (Mother Form and Father Form) to assess maternal gatekeeping behaviors and the Self-Regulation Scales completed by both mothers and fathers to measure children's self-regulation skills. The obtained data were analyzed using comparative analyses based on demographic variables, as well as correlation and regression analyses.

The findings indicated a significant difference according to the child's gender in the behavioral inhibitory control subdimension of self-regulation, whereas no significant differences were found in the attention, working memory, and emotional inhibitory control subdimensions. With regard to maternal gatekeeping behaviors, significant differences were observed according to the child's gender in the control and discouragement subdimensions of the Mother Form, and in the encouragement and control subdimensions of the Father Form; no gender-based difference was found in the discouragement subdimension of the Father Form. In addition, the child's birth order, pregnancy method, and place of residence were found to be associated with certain subdimensions of maternal gatekeeping. While maternal education level was related to children's self-regulation skills, paternal education level was associated only with the control subdimension of the Maternal Gatekeeping Scale (Father Form). Analyses of the relationships between self-regulation skills and maternal gatekeeping behaviors revealed that all subdimensions of self-regulation showed positive and significant relationships with the encouragement subdimension of maternal gatekeeping. Regression analyses demonstrated that children's self-regulation skills significantly predicted maternal gatekeeping behaviors. In summary, maternal gatekeeping is related to children's self-regulation skills, with this relationship varying across its subdimensions and family-related factors. These findings suggest that maternal gatekeeping is a multidimensional construct that should be evaluated within the child and family context.

Keywords: control, early childhood, encouragement, maternal gatekeeping, self-regulation

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Öz Düzenleme	5
2.1.1. Öz Düzenleme Alt Boyutları	6
2.1.2. Çalışma belleği.....	6
2.1.3. Dikkat.....	7
2.1.4. Engelleyici kontrol.....	8
2.1.5. Erken Çocukluk Döneminde Öz Düzenleme Becerileri	8
2.2. Anne Bekçiliği	9
2.2.1. Anne bekçiliği alt boyutları	10
2.2.2. Teşvik edici (kolaylaştırıcı)	10
2.2.3. Engelleyici (sınırlayıcı).....	11
2.2.4. Kontrol	11
2.2.5. Anne Bekçiliği Bağlamında Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi.....	12
2.3. Öz Düzenleme ve Anne Bekçiliği İlişkisi	13
2.4. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	16
2.4.1. Öz düzenleme ile ilgili yapılmış çalışmalar	16
2.4.2. Anne bekçiliği ile ilgili yapılmış çalışmalar	19
2.4.3. Öz düzenleme ile anne bekçiliği ilişkisi	23
3. YÖNTEM	25
3.1. Araştırma Modeli.....	25
3.2. Evren ve Örneklem.....	25
3.3. Veri Toplama Araçları.....	28

3.3.1. Kişisel bilgi formu	28
3.3.2. Öz-düzenleme becerileri ölçeği	28
3.3.3. Anne bekçiliği ölçeği – anne formu.....	29
3.3.4. Anne bekçiliği ölçeği – baba formu.....	29
3.4. Verilerin Toplanması.....	30
3.5. Verilerin Analizi	31
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	33
4.1. Bulgular	33
4.2.Tartışma	49
4.2.1. Öz düzenleme puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki	49
4.2.2. Anne bekçiliği (anne formu) puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki	53
4.2.3. Anne bekçiliği (baba formu) puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki	56
4.2.4. Anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri ile ilişkisi	60
4.2.5. Anne bekçilik davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki yordayıcı rolü	61
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
5.1. Sonuç	63
5.2. Öneriler.....	65
5.2.1. Araştırmacılara yönelik öneriler	65
5.2.2. Politika yapıcılarına öneriler.....	66
5.2.3. Anne ve babalara öneriler	66
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	75

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Örnekleme Ait Kişisel Bilgiler.....	27
Tablo 3.2. Araştırma Değişkenlerine Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	32
Tablo 4.1. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Karşılaştırılması.....	34
Tablo 4.2. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Hamilelik Yöntemine Göre Karşılaştırılması.....	35
Tablo 4.3. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması.....	37
Tablo 4.4. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Yaşanılan Yere Göre Karşılaştırılması.....	39
Tablo 4.5A. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 4.5B. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne ve Baba Bekçiliği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	42
Tablo 4.6A. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 4.6B. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne ve Baba Bekçiliği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4.7. Anne Bekçiliği Ölçek Formları ve Öz Düzenleme Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları.....	48
Tablo 4.8. Anne Bekçiliği Baba Formu ile Öz Düzenleme Arasındaki Regresyon Analizi Bulguları.....	49
Tablo 4.9. Anne Bekçiliği Anne Formu ile Öz Düzenleme Arasındaki Regresyon Analizi Bulguları.....	50

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

%: Yüzde

α : Alfa (Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı)

β : Beta (Standartlaştırılmış regresyon katsayısı)

B: Standartlaştırılmamış regresyon katsayısı

F: F değeri (Varyans analizi istatistiği)

KO: Kareler ortalaması

KT: Kareler toplamı

N: Örneklem büyüklüğü (Gözlem / katılımcı sayısı)

p: Anlamlılık düzeyi

S: Standart sapma

Sd: Serbestlik derecesi

T: t değeri (t-testi istatistiği)

X⁻: Aritmetik ortalama

1. GİRİŞ

Bu bölümde yapılan çalışmada ele alınan problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın sınırlılıklarına ve tezde yer alan terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Öz düzenleme, bireyin duygusal, bilişsel ve davranışsal süreçlerini kontrol edebilme yeteneği olarak tanımlanan, yaşamın erken dönemlerinden itibaren gelişen ve sosyal uyumu, akademik başarıyı ve psikolojik iyi oluşu destekleyen temel bir beceridir (McClelland vd., 2010). Fox ve Riconscente'nin (2008) görüşlerine göre, öz düzenleme, düşünce ve davranışların bilinçli bir şekilde kontrol edilmesi, kişinin kendi düşünce ve eylemlerini dış gerçekliklerle ilişkilendirme yetisi ve sosyal etkileşimlerle gelişen bir beceri olarak tanımlanır. James, öz düzenlemenin düşünce ve davranışların bilinçli kontrolü olduğunu vurgularken; Piaget, kişinin kendi düşüncelerini ve eylemlerini dış gerçekliklerle ilişkilendirme yetisini ön plana çıkarır. Vygotsky ise bu sürecin sosyal bağlamda şekillendiğini ve öz düzenleme gelişiminde ev ortamındaki etkileşimlerin önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Akt. Fox ve Riconscente, 2008). Saraç vd., (2021)'e göre öz düzenleme çocuğun sağlıklı gelişmesinde kritik bir noktadır (Saraç vd., 2021:2).

Öz düzenleme, çocukların ebeveynleri, öğretmenleri, akranları ve kültürleri tarafından benimsenen günlük normları ve uygulamaları takip etme yeteneklerinin gelişimini temsil eden bir yapıdır (Crafa, 2015). Çocukların öz düzenleme becerilerini etkileyen en önemli faktörlerden biri de ailedir. Erken çocukluk döneminde öz düzenleme gelişimi ele alındığında, özellikle ebeveynlerin etkisi kritik hale gelir (Kiss vd., 2014: 58). Özellikle annelerin, babaların çocuk bakımına katılımını kısıtlayan veya engelleyen tutumları, çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol oynar. Kulik ve Tsoref (2010), anne beççiliğini aşırı koruyucu ve kontrolcü bir ebeveynlik tarzı olarak tanımlar ve bu tarzın çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde olumsuz etkiler yarattığını vurgular. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme biçimleri, küçük çocukların öz düzenleme kapasitesinin gelişiminde kilit bir rol oynar (Morawska vd., 2019).

Erken çocukluk dönemi söz konusu olduğunda, birçok kültürde 'ebeveyn' denildiğinde akla ilk gelen annelerdir (Kıraççı ve Bakkaloğlu, 2022: 94). Anne kimliği üzerine yapılan çalışmalar genellikle hemşirelik ve psikoloji alanlarında yer almakta olup, çoğunlukla annelik deneyiminin bilişsel işlenişiyile ilgilenirken, bu alanda öncü bir akademisyen olan Rubin, anne

kimliğini başlangıçta annelerin yeni ebeveynlik pozisyonlarında bir rahatlık ve aidiyet duygusu hissettikleri bir rol olarak tanımlamış ve daha sonra bu kimliği, sosyal bir rolden daha büyük ve bireyin kendisinin yeni bir parçası olarak tanımlamayı tercih etmiştir (Rubin, 1967). Annelerin bebekleriyle geçirdiği zamanın artması, ebeveynler arasındaki bir dinamiği etkileyebilir; bu dinamikte anneler, babaların çocuk bakımına katılımını engelleme veya izin verme konusunda daha fazla yetkiye sahip olabilirler (Altenburger vd., 2018 :2679). Maurer vd., (2001)' e göre 'bir babanın ebeveynlik kimliği, rol tatmini, yeterlilik algısı ve bu role yapılan yatırım aracılığıyla çocuklara katılımını belirlerken, annenin bu ilişkiyi destekleyici veya sınırlayıcı tutumları bu etkileşimi önemli ölçüde şekillendirebilir'(Maurer vd., 2001). Bu görüşe bağlı olarak 'anne bekçiliği kavramı' ilk olarak DeLuccie (1995) tarafından annelerin babalar üzerindeki etkilerini tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Allen ve Hawkins (1999) ise anne bekçiliğini, annenin babayı kısıtlayan ve babanın ev işlerini öğrenmesini engelleyen inanç ve tutumlar olarak tanımlamışlardır. Allen ve Hawkins (1999)'in tanımı dört bileşenden oluşuyordu: Ev işleri ve çocuk bakımında yüksek bir standart belirlemek, aile görevleri üzerinde kontrol sahibi olmaktan keyif almak, çocukların iyi bakıldığından ve evin temiz olduğundan emin olma konusunda kimlik oluşturmak ve kadınların ev işleri ve çocuk bakımını erkeklerden daha kolay ve daha çok sevdiği yönünde geleneksel bir tutuma sahip olmak (Allen ve Hawkins, 1999).

Anne bekçiliği, annenin babanın ebeveynlik rolüne dahil olmasını teşvik eden, kontrol eden ya da engelleyen davranışları olarak tanımlanmaktadır (Puhlman ve Pasley, 2013)."Anne bekçiliği" kavramı, aşırı koruyucu ebeveyn tipleri içinde ele alınan ve annenin, baba gibi çevresindeki diğer bireylerin çocuğa bakım vermesini sınırlayan bir tutumu ifade eder. Özellikle bu tutum, babanın ev işlerine ve çocuk bakımına katılmasını engelleme eğilimindedir (Kulik ve Tsoref, 2010). Puhlman ve Pasley'nin (2013) modeline göre anne bekçiliği, "teşvik, engelleme ve kontrol olarak üç boyutta ele alınır. Teşvik, annenin babaya çocuklarla ilgilenmesinin istenildiğini ve değerli bulunduğunu ifade ettiği davranışlarıdır. Engelleme, annenin babanın çocuk bakımına katılımını sınırlayan ya da kısıtlayan tutumlardır. Kontrol, annenin ebeveynlikte daha hiyerarşik ve yönetim odaklı bir rol üstlenmesidir (Puhlman ve Pasley, 2013).

Anne bekçiliği kavramı, uluslararası alanyazında ilk kez De Luccie'nin (1995) çalışmasıyla gündeme gelmiş, Türkiye'de ise bu kavram Akgöz Aktaş'ın (2017) çalışmasıyla literatüre dâhil olmuştur. Hem ulusal hem de uluslararası araştırmalarda anne bekçiliği olgusunun çoğunlukla baba rolüyle ilişkili olarak ele alındığı görülmektedir (Akgöz Aktaş,

2017; Altenburger vd., 2018; Cannon vd., 2018; Fagan ve Barnett, 2003; Kıracağı, 2021; McBride vd., 2005; Kartal S., 2022; Varol, 2022). Buna karşın, anne bekcılığınin çocuğun gelişim süreçleri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Ebeveyn-çocuk ilişkileri ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki giderek büyüyen bir çalışma alanıdır (Lucas vd., 2025). Aydın'ın (2023) araştırması, anne tutumlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Anne bekcılığı, çocuğun öz düzenleme becerilerini geliştirmede kritik bir rol oynamaktadır. Sunulan bilgiler doğrultusunda anne bekcılığı davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, Türk alan yazınında anne bekcılığı ve öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmada anne bekcılığı davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Yapılan bu çalışmanın ilgili alan yazına katkı sağlaması, araştırmacılara yeni bakış açıları kazandırması ve konuya dair mevcut boşlukları doldurması beklenmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın ana sorusu 'Anne bekcilik davranışları ile çocukların öz düzenleme becerisi arasında ilişki var mıdır?' şeklinde belirlenmiştir.

1.2.1. Alt problemler

1. Öz düzenleme becerileri; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi, cinsiyet, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Anne bekcilik davranışları; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi, cinsiyet, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Anne bekcilik davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır.?
4. Anne bekcilik davranışları çocukların öz düzenleme becerilerini yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, annelerin bekcilik davranışları ile 4–6 yaş çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Erken çocukluk döneminde gelişen öz düzenleme becerileri; dikkat, davranış kontrolü ve duygu düzenleme gibi temel gelişim alanlarının yanı sıra çocukların sosyal uyumu ve akademik hazır bulunuşlukları açısından da kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle çocukların gelişim ortamını şekillendiren ebeveynlik süreçlerinin,

özellikle de anne bekçiliği davranışlarının, çocukların öz düzenleme becerileriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunun ortaya konulması önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Anne bekçiliği, annenin babanın çocuk bakımına katılımını teşvik etmesi, sınırlandırması veya kontrol etmesi gibi davranışları içeren ve eş ebeveynlik dinamikleri içerisinde şekillenen bir ebeveynlik olgusudur. Alanyazında anne bekçiliği çoğunlukla baba katılımı bağlamında ele alınmakta ve annenin babanın ebeveynlik sürecine katılımını nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır (Aktaş, 2017; Karabulut, 2017; Gazi, 2019; Kurşun, 2019; Kıracı, 2021; Kartal, 2022; Varol, 2022; Kıracı, 2023; Cingöz, 2024). Bununla birlikte mevcut çalışmaların büyük bir kısmında anne bekçiliği tek bir ebeveyn perspektifine dayalı olarak değerlendirilmekte ve bu durum, aile içi ebeveynlik dinamiklerinin çok boyutlu yapısının yeterince ortaya konulamamasına neden olabilmektedir.

Bu araştırma, anne bekçiliği davranışlarını hem annelerin kendi değerlendirmeleri hem de babaların algıları doğrultusunda ele alarak literatüre farklı ve bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Anne bekçiliğinin yalnızca annenin bildirdiği bir ebeveynlik tutumu olarak değil, aynı zamanda babaların deneyimlediği ve algıladığı bir eş ebeveynlik süreci olarak değerlendirilmesi, bu kavramın aile içi işleyiş içerisindeki gerçek konumunun daha sağlıklı biçimde anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, anne bekçiliğini iki ebeveyn perspektifini birlikte ele alarak inceleyen sınırlı sayıdaki araştırmalardan biri olma özelliği taşımaktadır.

Ayrıca araştırmanın, anne bekçiliği davranışlarını çocukların öz düzenleme becerileri ile birlikte ele alması, aile içi ebeveynlik dinamiklerinin çocuk gelişimi üzerindeki etkisini daha kapsamlı bir çerçevede değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Bu yönüyle çalışma, anne bekçiliği ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiye dair literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve erken çocukluk döneminde ebeveynlik süreçlerinin çocuk gelişimi üzerindeki rolünü anlamaya yönelik kuramsal ve uygulamaya dönük önemli katkılar sunmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 4-6 yaş arasında en az bir çocuğu olan ailelerle sınırlıdır.

Araştırma boşanmamış anne- babalarla sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle araştırmanın değişkenleri öz düzenleme ve anne bekliliği kavramları açıklanmıştır. Araştırmanın değişkenleri açıklandıktan sonra da, değişkenler arası ilişkiler ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Öz Düzenleme

Öz düzenleme, bireyin dürtüsel davranışları ve anlık haz arayışlarını uzun vadeli çıkarları doğrultusunda bastırmasını sağlayan; dikkati odaklama, hedefleri sürdürme ve özdenetim yoluyla davranışlarını kontrol etmesine imkân tanıyan bilişsel bir kapasitedir (Mamayek vd., 2016:16-20). Crafa (2015)'e göre öz düzenleme, çocukların çevrelerinden alınan değerli normlara uyum sağlama ve duygusal, motor, ses aktivitelerini bağlama uygun şekilde düzenleme yeteneğini geliştirmesini ifade eder. Bilişsel bilim perspektifine göre öz düzenleme, bireylerin hedeflerine ulaşmak için motivasyon, yürütücü işlevler ve özerklik gibi bilişsel süreçlerle şekillenir (Crafa, 2015). Yürütücü işlevler, hedefe yönelik davranışları planlama ve yönlendirme kapasitemizi destekleyen, düşünce ve davranışların kontrolünü sağlayan bilişsel süreçlerdir (Çetin ve Kısaoglu, 2024:1114). Zimmerman (2000) öz düzenlemeyi döngüsel olarak tanımlarken davranışsal, çevresel ve örtük olarak üçe ayırmaktadır. Davranışsal öz düzenleme, öğrenme yöntemi gibi performans süreçlerini izlemeyi ve stratejik olarak ayarlamayı içerirken, çevresel öz düzenleme, çevresel koşulları veya sonuçları izleme ve ayarlama ile ilgilidir. Gizli öz düzenleme, hatırlamak veya rahatlama için imgeler gibi bilişsel ve duygusal durumları izlemeyi ve ayarlamayı içerir (Zimmerman, 2000:14-15). Smith Donald vd., (2007: 174) öz düzenleme kavramını duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak ele almaktadır. Davranışsal boyutta öz düzenleme kavramına bakıldığında davranış öncesinde dürtüsel yaklaşımdan ne yapılacağı düşünülmesi, davranışın nasıl sergileneceğinin planlanması böylece tepkilerin daha kolay kontrol altına alınması gibi durumları kapsadığı belirtilmektedir (Vardi ve Demiriz, 2021:1995). Öz düzenleme, hem dikkat ve engelleme gibi otomatik süreçleri içeren temel beceriler hem de çaba gerektiren engelleyici kontrol ve vicdan gelişimi gibi daha üst düzey süreçleri kapsayan geniş tanımlara sahiptir (Trommsdorff, 2009:688). Skibbe vd., (2011), öz düzenlemeyi dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrolü içeren bir dizi davranış olarak görmektedir. Çalışma belleğinin temel özelliği, bilgiyi zihinde tutma ve düşünceyi ve davranışı yönlendirmek için aktif olarak kullanma gerekliliğidir (Wiebe vd., 2011). Tepki engelleme, baskın, otomatik veya güçlü bir tepkiyi bilinçli olarak engelleme veya bastırma yeteneğidir (Diamond, 2002; Miyake vd.,

2000). Bu becerilerin gelişimiyle birlikte bireyler, dikkatlerini gönüllü olarak kullanarak duygusal ve davranışsal tepkilerini düzenleyebilirler. Örneğin, çocuklar ani bir yaklaşma dürtüsünü bastırabilir, dikkatlerini güvenli bir çevreye odaklayarak korkularını kontrol edebilir ya da ödül kazanmayı erteleyebilirler (Rothbart ve Posner, 2005: 102).

Sosyal bilişsel teoride, bireylerin davranışları, öz etki kullanımı sayesinde sürekli olarak motive edilir ve yönlendirilir. Öz düzenlemenin temel mekanizması, üç ana alt işlev aracılığıyla çalışır. Bunlar, bireyin davranışlarını, bunların sebeplerini ve sonuçlarını izleme; kişisel ölçütler ve çevresel koşullara göre değerlendirme yapma ve duygusal tepkilerini yönetmeyi içerir (Bandura, 1991: 249). Öz düzenlemenin farklı şekilde bozulabilen karmaşık bir mekanizma olduğunu ifade eden Baumeister ve Heatherton (1996), öz düzenleme başarısızlıklarına ilişkin kanıtları güç modeli ile uyumlu olduğunu öne sürerek güç modelini, öz düzenlemenin sınırlı ancak yenilenebilir bir kaynak olduğunu öne sürerek, stres ve yorgunluk gibi faktörlerin bu kapasiteyi tüketerek öz kontrol kayıplarına yol açabileceğini vurgular. Öz düzenlemenin merkezinde temel alan dikkatin herhangi bir kaybında öz düzenleme başarısızlıkla sonuçlanır (Baumeister ve Heatherton, 1996: 14).

Pintrich (2000), öz düzenlemeli öğrenmeyi dört aşamalı bir yapı içerisinde (ön düşünme, izleme, kontrol ve yansıtma) ve bilişsel, duyuşsal/motivasyonel, davranışsal ve bağlamsal düzenleme alanlarında incelemiştir. Bu alanlar, öğrencilerin öğrenme sürecini planlama, izleme, uyarılma ve değerlendirme becerilerini çok boyutlu olarak ele almaktadır. Davranışsal düzenleme, bireyin öğrenme sürecindeki çaba düzeyini artırma ya da azaltma, yardım arama davranışlarını kullanma ve görevden vazgeçme ya da sürdürme kararlarını içeren etkin stratejiler yoluyla öğrenme sürecini yönetmesini ifade etmektedir (Pintrich, 2000: 454-458).

2.1.1. Öz Düzenleme Alt Boyutları

2.1.2. Çalışma belleği

Bryce vd., (2015), yürütücü işlevlerin metakognitif becerilerle ilişkisini açıklarken üç temel kavrama odaklanmıştır. Çalışma belleği, bilginin geçici olarak tutulup işlenmesini sağlar ve kontrol süreçleriyle bağlantılıdır. Kontrol süreçleri, bireyin bilişsel görevler sırasında strateji değiştirerek etkin şekilde yönlendirme yapmasını içerir. Dürtü kontrolü ise dikkat dağıtıcıları bastırma ve uygun olmayan tepkileri engelleme becerisidir; hem izleme hem de kontrol süreçlerini destekler (Bryce vd., 2015:182-185).

Çalışma belleği, bireyin bilgiye kısa süreli erişimini sağlayan ve aynı zamanda bu bilgi üzerinde zihinsel işlemler gerçekleştirmesine imkân tanıyan çok bileşenli bir bilişsel sistemdir. Baddeley'nin (2007) geliştirdiği modelde, bu sistemi görsel-uzamsal not defteri ve fonolojik döngü olarak iki bileşende açıklamaktadır. Görsel-uzamsal not defteri, görsel imgeleri ve nesnelerin mekânsal konumlarını geçici olarak temsil ederken (Baddeley, 2007: 5–9), fonolojik döngü ise ses temelli ve sözel bilgileri geçici olarak depolar ve tekrar yoluyla işler (Baddeley, 2012:104–110). Her iki bileşen de merkezi yürütücü tarafından yönetilerek bireyin dikkatini yönlendirmesinde, bilgi seçimi ve işlemlerinde kritik bir rol oynar. Bu yapı, özellikle öğrenme, problem çözme ve öz düzenleme gibi yüksek düzey bilişsel süreçlerde temel işlev görmektedir.

Geleneksel bilişsel kuramlarda dikkat, çalışma belleğine bilgi girişini sağlayan temel mekanizma olarak görülmüş ve “gatekeeper” metaforuyla tanımlanmıştır. Ancak Fu vd. (2023) çalışması, attribute amnesia olgusuna odaklanarak bu varsayımı ciddi biçimde sorgulamaktadır. Attribute amnesia, bireylerin çok kısa bir süre önce dikkat ettikleri ve görevlerini yerine getirmek için kullandıkları uyarıcı özelliklerini, sürpriz bir bellek testiyle sorgulandıklarında rapor edememeleri durumunu ifade eder. Bu bulgu, dikkatin tek başına çalışma belleği kodlaması için yeterli olmadığını ve belleğe aktarım sürecinde ikinci bir seçicilik mekanizması bulunduğunu göstermektedir. Araştırmacılar bu mekanizmayı “memory reselection” kavramı ile açıklamakta; yani belleğe hangi bilginin alınacağı, dikkatten bağımsız ikinci bir seçim süreciyle belirlenmektedir (Fu vd., 2023: 3–15). Bu ayırım, dikkat ve çalışma belleğini aynı mekanizmanın parçaları olarak gören geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak, öz düzenleme gibi üst düzey bilişsel becerilerin altında yatan süreçlerin daha esnek ve çok katmanlı işlediğini ortaya koymaktadır.

2.1.3. Dikkat

Dikkat, duyuşal işlemeyle kontrol eden; prefrontal ve parietal korteksten gelen üstten aşağı sinyaller aracılığıyla görevle ilgili uyarıların temsilini güçlendiren bilişsel bir süreçtir (Panichello ve Buschman, 2021: 1-2). Bu süreç, bireyin sınırlı kapasiteye sahip bilişsel kaynaklarını çevredeki çok sayıda uyarı arasında davranış ve görev açısından en uygun olanlarına yönlendirmesini ve bu bilgileri seçerek işlemlerini mümkün kılar. Özellikle yüksek bilişsel yük durumlarında dikkat, merkezi yürütücünün kontrolünde bilgi akışını düzenleme, hedefe odaklanma ve dikkat dağıtıcıları bastırma işleviyle, bilişsel etkinliğin sürdürülmesinde kritik bir rol üstlenir (Draheim vd., 2022: 5-7).

2.1.4. Engelleyici kontrol

Engelleyici kontrol, kişinin baskın ya da otomatik bir tepkiyi daha uyumlu bir tepki lehine engelleyerek, otomatik tepkilerin ortaya çıkma olasılığını azaltan ve böylece birden çok uzun vadeli amaca hizmet edebilecek çok yönlü davranışlara olanak tanıyan bilişsel bir beceridir (Gestsdóttir ve Geldhof, 2020: 1-3). Engelleyici kontrolün bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimde temel bir mekanizma olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Diamond (2013), bu becerinin içsel eğilimler veya dışsal çeldiriciler karşısında dikkatin, davranışların, düşüncelerin ve duyguların düzenlenmesini içerdiğini belirtmektedir (Diamond, 2013: 137). Gelişimsel açıdan Thompson (1994), kortikal ketleyici süreçlerin olgunlaşmasının erken dönemde uyarılma düzeyinin yönetilmesi ve duygusal baş etme becerilerinin gelişmesi için kritik olduğunu vurgulamaktadır (Thompson, 1994: 31). Carlson (2005) engelleyici kontrolün özellikle çalışma belleği ile bütünleşen karmaşık görevlerde yaşla birlikte belirgin bir gelişim gösterdiğini ve bu süreçte duygusal ve bilişsel yürütücü işlevlerin rol oynadığını ifade etmektedir (Carlson, 2005: 612). Okul başarısı bağlamında Ursache vd. (2011), engelleyici kontrolü çeldiricilere direnme kapasitesi olarak ele almakta ve stres sistemleriyle etkileşimin akademik yetkinlik açısından belirleyici olduğunu savunmaktadır (Ursache vd., 2011: 2). Uzun vadeli etkiler açısından Moffitt vd., (2011), çocukluk dönemindeki öz-kontrol düzeyinin yetişkinlikte fiziksel sağlık, finansal istikrar ve suç davranışı üzerinde güçlü bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuştur (Moffitt vd., 2011: 2693). Son olarak Aschenbrand ve Kendall (2012), ebeveynlerin kaygılı durumlarda müdahaleyi geciktirmelerinin çocukların ustalık duygusu ve baş etme becerilerinin gelişimini desteklediğini bulgulamaktadır (Aschenbrand ve Kendall, 2012: 232).

2.1.5. Erken Çocukluk Döneminde Öz Düzenleme Becerileri

Erken çocukluk dönemi, bireyin hedeflerine ulaşmak için düşünce, duygu ve davranışlarını planlama, izleme ve uyarılma süreçlerini kapsayan öz düzenleme becerilerinin gelişimi açısından kritik bir dönem olarak ele alınmaktadır (Zimmerman, 2000). Öz düzenleme, öz kontrol kavramından daha geniş bir çerçevede, hedef yönelimi sürdürme ve süreçte ortaya çıkan çatışmaları yönetme kapasitesini içeren çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Inzlicht, 2020).

Bilişsel ve davranışsal öz düzenleme, çalışma belleği, dikkat ve engelleyici kontrol gibi yürütücü işlevlere dayandırılmaktadır (Barkley, 1997). Duygu düzenleme ise duyguyu fark etme, uygun stratejiyi seçme ve tepkiyi amaca uygun biçimde modüle etme aşamalarını içeren

bir süreç olarak açıklanmaktadır (Gross, 2015). Erken çocuklukta prefrontal korteksin hızlı gelişimi, yürütücü işlevlerdeki ilerlemeyi destekleyerek öz düzenleme kapasitesinin yapı taşlarını güçlendiren bir biyolojik zemin olarak değerlendirilmektedir (Claussen vd., 2021). Bebeklikte dikkat yönlendirmeye dayalı düzenleme örüntülerinin daha çok yönelim ağı ile ilişkili olduğu, 3–4 yaşlarından itibaren ise kontrol süreçlerinin yürütücü dikkat ağı tarafından daha belirgin biçimde desteklendiği belirtilmektedir (Rothbart, 2011). Bu dönemde mizaç temelli bir özellik olarak tanımlanan çabalı kontrol, baskın bir dürtüyü bastırarak daha uygun tepkiyi devreye sokabilme kapasitesiyle ilişkilendirilmektedir (Kiss vd., 2014). Öz düzenlemenin yalnızca bilişsel kontrolü değil, aynı zamanda eylem kontrolünü ve motor kontrol ile bilişsel kontrolün bütünleşmesini de gerektiren bir yapı olduğu vurgulanmaktadır (Savina, 2024).

Öz düzenleme kapasitesinin erken çocukluk yıllarında hızlı ancak doğrusal olmayan bir gelişim seyri izlediği rapor edilmektedir (Montroy vd., 2016). Erken dönemde gelişen öz düzenleme becerilerinin okula hazır bulunuşluk ile ilişkili olduğu ve sonraki akademik performans için anlamlı bir yordayıcı olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (McClelland vd., 2007). Öz düzenleme süreçlerinde, yürütücü işlevlerin “yukarıdan aşağıya” kontrol mekanizmaları ile otonom sinir sisteminin “aşağıdan yukarıya” duygusal tepkiselliği arasındaki çift yönlü etkileşimin temel bir dinamik olduğu belirtilmektedir (Ursache vd., 2011). Ayrıca öz düzenleme görevlerinde kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla daha yüksek performans gösterebildiğini ortaya koyan bulgular, gelişimde cinsiyete bağlı farklılıkların ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Else-Quest vd., 2006). Ebeveynlerin sıcaklık ve duyarlılık içeren sosyalizasyon pratiklerinin çocukların çabalı kontrolünü ve düzenleme becerilerini desteklediği; baskıcı ve cezalandırıcı ebeveynlik uygulamalarının ise düzenleme kapasitesini olumsuz etkileyebileceği bildirilmektedir (Eisenberg vd., 2010). Ebeveynin yaşantısal kaçınma gibi stratejilerinin ve aşırı koruyucu tutumlarının, çocuğun zorlayıcı duygularla baş etme öğrenmelerini sınırlayabileceği ifade edilmektedir (Barros vd., 2015). Okul öncesi eğitim ortamlarında öğretmenlerin duygusal rehberliği ve birlikte düzenleme pratiklerinin, çocukların bağımsız öz düzenleme gelişimini destekleyen önemli bir bağlam olduğu gösterilmektedir (Silkenbeumer vd., 2018).

2.2. Anne Bekçiliği

Anne bekçiliği, kadın ve erkeğin aile işlerini birlikte yürütmesini engelleyen; erkeğin ev ve çocuk bakımında öğrenmesini ve sorumluluk almasını sınırlayan inanç ve davranışlar

bütünüdür (Allen ve Hawkins, 1999:199–200). De Luccie'nin (1995) çalışmasında, kadınların açık ya da örtük biçimde babaları çocuk bakımına katılmaktan alıkoyarak bir tür “kapı bekçisi” rolü üstlenebileceği; bu tutumun güç kaybı korkusundan ya da kişisel kimliğe yönelik bir tehdit algısından kaynaklanabileceği belirtilmektedir (De Luccie, 1995: 116). Donithen vd. (2025) ise anne bekçiliği kavramını annelerin babanın çocuk yetiştirme sürecine katılımını teşvik eden veya engelleyen davranışlarını ve ebeveynlik rollerine yönelik tutumlarını yansıttığı şeklinde ifade etmiştir. Allen ve Hawkins (1999) anne bekçiliğini birbiriyle ilişkili standartlar ve sorumluluklar annelik kimliğinin doğrulanması ve farklılaştırılmış aile rolleri olmak üzere üç boyutta ele alır. Standartlar ve sorumluluklar boyutunda, anne ve baba arasındaki karşılıklı iş birliği ve ortak sorumluluk göz ardı edilerek, annenin ev içi görevleri yüksek standartlarla üstlenip yönetici konumuna geçtiği, babanın ise yardımcı rolünde konumlandırıldığı bir yapı ortaya çıkmakta ve bu durum annenin aile içi işlerin nihai sorumluluğunu elinde tutarak babanın hangi görevleri yapıp yapamayacağına karar vermesi yoluyla babalık katılımını sınırlandırmaktadır. Annelik kimliğinin doğrulanması boyutunda, kadınlar aile içi işleri üstlenerek hem toplumsal olarak onaylanan annelik rolünü pekiştirmekte hem de bu rolleri erkeklerle paylaşmanın annelik kimliklerine yönelik bir tehdit oluşturacağı endişesiyle babaların katılımını sınırlayabilmekte; çünkü annelik kimliği, kadının şefkatli ve ilgili aile içi emeği aracılığıyla hem kendine hem de çevresine 'iyi bir anne' ve 'iyi bir ev kadını' olduğunu kanıtlama aracı hâline gelebilmektedir. Farklılaştırılmış aile rolleri boyutunda, anneler ev içi sorumlulukların kendilerine ait olduğu yönündeki inançları doğrultusunda babaların katılımını yönlendirme ya da sınırlama eğiliminde olabilir; böylece aile içi iş bölümü geleneksel kalıplar doğrultusunda şekillenerek babalık katılımı üzerinde belirleyici bir etki yaratabilir (Allen ve Hawkins, 1999: 204-205).

Anne bekçiliği literatüründe kavram, genellikle farklı alt boyutlar üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmada, anne bekçiliği teşvik edici, engelleyici ve kontrolcü davranış biçimleri olarak üç temel boyutta incelenmektedir (Puhlman ve Pasley, 2017; Akgöz Aktaş ve Ebeoğlu Duman, 2021; Aydın ve Akgöz Aktaş, 2017).

2.2.1. Anne bekçiliği alt boyutları

2.2.2. Teşvik edici (kolaylaştırıcı)

Teşvik edici ya da kolaylaştırıcı anne bekçiliği, annelerin babayı çocuk bakım süreçlerine aktif biçimde dâhil eden, sorumlulukların paylaşımını destekleyen ve babanın ebeveynlik yeterliğini onaylayan tutumlarını ifade etmektedir (Fischer, 2023: 237–240). Akgöz

Aktaş ve Ebeoğlu Duman (2021), teşvik boyutunu babanın ebeveynlik rolünü destekleyen, olumlu geribildirimler veren, eşle iş birliği yapan ve eşin ebeveynlik becerilerini olumlu biçimde öne çıkaran annelerin sergilediği davranışlar olarak tanımlamaktadır. Puhlman ve Pasley (2017) bu boyutun yüksek düzeyde sergilenmesi durumunda, annelerin babaları cesaretlendirdiklerini, çocuk yetiştirme uygulamaları hakkında onlarla iletişim kurduklarını ve övgü yoluyla pozitif bir değerlendirme ifade ettiklerini belirtmiştir. Buna karşılık, düşük düzeyde teşvik gösteren anneler babaya pozitif geri bildirim sağlamaz veya onun çocuk bakımına katılımını kolaylaştırmazlar.

2.2.3. Engelleyici (sınırlayıcı)

Engelleyici ya da sınırlayıcı anne bekçiliği, annelerin babanın ebeveynlik rolünü küçümseyen, eleştiren veya çocuk bakımına katılımını sınırlandıran davranışlarını kapsamaktadır (Fischer, 2023). Bu boyutta anneler, babanın ebeveynlik görevlerini eleştirebilir, hatalı olduğunu hissettirebilir veya baba-çocuk etkileşimini kesintiye uğratabilirler (Akgöz Aktaş ve Ebeoğlu Duman, 2021). Puhlman ve Pasley (2017), yüksek düzeyde engelleyici davranışların annelerin babalara yönelik sık eleştirilerde bulunmaları, destekleyici olmayan iletişim stratejileri kullanmaları ve birlikte ebeveynlik etkileşimlerinden kaçınmaları şeklinde görüldüğünü belirtmiştir. Bu inanç ve davranışlar, babaların çocuk bakımına katılımını doğrudan veya dolaylı biçimde kısıtlar ve onları bakım sürecinin dışında bırakabilir. Böylece babaların çocuk bakımıyla ilgili gerekli deneyimi edinme ve bakım sorumluluklarını yerine getirebilmek için gerekli becerileri geliştirme fırsatları önemli ölçüde sınırlandırılır (Gaunt ve Pinho, 2017:178). Buna karşın düşük düzeyde engelleme gösteren anneler, olumsuz geri bildirimlerde bulunmadıkları ölçüde, babalık davranışlarını sınırlandırmazlar.

2.2.4. Kontrol

Kontrol boyutu, annenin aile içindeki karar alma süreçlerinde baskın bir rol üstlenmesi ve baba üzerinde güçlü bir kontrol mekanizması kurmasıyla ilişkilidir (Aydın ve Akgöz Aktaş, 2017: 219–289). Kontrol düzeyi yüksek anneler, ebeveynlik kararlarının çoğunluğunda söz sahibidir, babanın davranışlarını belirler ve çocuk yetiştirme ile aile yönetiminin yönünü tayin eder. Buna karşın, kontrol düzeyi düşük anneler otorite eksikliği gösterir, babaların davranışlarına müdahale etmez ve onların çocuklarla daha özgür etkileşim kurmalarına olanak tanır (Puhlman ve Pasley, 2017: 4). Yakın ilişkilerde kontrol, bireyin partnerinin davranışlarını yönlendirme ve sınırlandırma yoluyla çevresel denetim eksikliğini telafi etme amacıyla ortaya çıkan bir stratejidir. Bu yaklaşım, Stets (1993) tarafından bireyin yeterlik, güven ve çatışma

algılarındaki değişimlere bağlı olarak kontrol davranışlarının arttığı bir telafi mekanizması olarak kavramsallaştırılmıştır (Stets, 1993: 497–498). Paraventi vd. (2021) çalışmasında ev içi işleri ve çocuk bakımını kadınlara ait sorumluluklar olarak gören annelerin, babanın çocukla ilgilenmesine yönelik daha fazla kontrol uygulama eğiliminde olduklarını ifade etmiştir (Paraventi vd., 2021:1).

2.2.5. Anne Bekçiliği Bağlamında Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi

Erken çocukluk döneminde çocuğun duygusal gelişimi ve sosyal uyumu üzerinde ebeveynlerin belirleyici bir role sahip olduğu belirtilmektedir (Öngider, 2013). Ebeveyn-çocuk ilişkisi; çocukların duygu gelişimi, öz kontrol becerileri, akademik performansı ve sosyal uyum süreçleri üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır (Dereli ve Dereli, 2017). Bebekliğin ilk dönemlerinden itibaren anne, baba ve çocuk arasındaki iletişim ve etkileşimin niteliği, çocuğun bakım verenlerine yönelik güven duygusunun gelişmesinde temel bir rol oynamaktadır (Uzun, 2019). Bu bağlamda anne-çocuk etkileşimi, çocuğun kişilik gelişimini ve empati becerilerini şekillendiren uzun süreli bir gelişimsel süreç olarak değerlendirilmektedir (Kazan, 2021). Nitekim anne ile çocuk arasında kurulan bu erken ilişkinin, bireyin kişilik gelişiminde önemli bir belirleyici olduğu ifade edilmektedir (Kaya, 2022).

Anne bekçiliği davranışlarının çocuk üzerindeki yansımaları incelendiğinde, bu dinamiklerin yalnızca eşler arası ilişkiyi değil aynı zamanda çocuğun psikososyal gelişimini de etkilediği görülmektedir. Çocuğun doğumundan itibaren annenin çoğu zaman birincil bakım veren konumunda bulunması, anne ile çocuk arasında güçlü bir bağ oluşmasına katkı sağlarken, annenin babayı çocuk bakım süreçlerinden dışlaması çocuğun baba ile kuracağı ilişkinin sınırlanmasına yol açabilmektedir (Demirel ve Yılmaz, 2025). Araştırmalar, olumsuz anne-çocuk etkileşiminin veya annenin aşırı kısıtlayıcı tutumlarının çocukların çevreyi keşfetme motivasyonunu ve öğrenme isteğini azaltabildiğini göstermektedir (Özbey, 2018). Benzer şekilde ebeveynlerin kontrolcü ya da sınırlayıcı bekçilik tutumlarının, okul öncesi dönemde çocukların gelişimsel öz düzenleme becerileri ve bağımsızlık gelişimi üzerinde etkili olabildiği belirtilmektedir (Tutkun, 2022).

Okul öncesi dönemde çocukların duygu düzenleme becerilerinin gelişiminde ebeveyn davranışlarının önemli bir belirleyici olduğu da vurgulanmaktadır (Cebeci ve Kansu, 2025). Özellikle annelerin aşırı koruyucu veya müdahaleci tutumlar sergilemeleri durumunda çocukların duygularını ve davranışlarını bağımsız biçimde düzenleme becerilerinin olumsuz etkilenebildiği ifade edilmektedir (Usta, 2025). Bununla birlikte annenin çocukla kurduğu

ilişkinin niteliği ve babaya yönelik tutumları, çocuğun sosyal kuralları öğrenmesi ve ahlaki gelişimi üzerinde de etkili olabilmektedir (Aksoy ve Tatlı, 2019). Bu doğrultuda ebeveynlik rollerinin aile içinde nasıl paylaşıldığı ve annenin babanın çocuk bakımına katılımına yönelik tutumu, çocuğun gelişimsel süreçlerini şekillendiren önemli faktörler arasında yer almaktadır. Araştırmalar, annelerin çocuk bakımında daha yoğun rol üstlenmeleri ve geleneksel ebeveynlik kalıplarını benimsemeleri durumunda bekçilik davranışlarının artabildiğini ve bu durumun çocuğun bağımsız gelişim alanını sınırlayabildiğini ortaya koymaktadır (Dönmez ve Ural, 2024).

2.3. Öz Düzenleme ve Anne Bekçiliği İlişkisi

Çocuk, yaşayan ve büyüyen bir organizmadır. Bir bireyin yaşamının en erken yılları, gelişimi için en kritik dönem olarak kabul edilmektedir. Çocuğun erken yıllarda yaşadıkları, yaşam süreci ve gelişimsel yolculuğu açısından büyük önem taşır. Erken çocukluk dönemi, çocukların büyüdüğü, yaşadığı ve öğrendiği çevrenin; ebeveynler, bakıcılar, aile ve toplum besleyici özelliklerinden en çok etkilenecekleri dönemdir (Likhar vd., 2022). Çocuklar, doğdukları andan itibaren aileleriyle etkileşim kurarlar. Aile, çocukları destekleme, besleme ve enerji verme konusunda hayati bir rol oynar. Bu özellikler ise, bir ailenin çocuk yetiştirmeye yatırım yapma kapasitesine, ebeveynlik tarzına ve esnek ve uyumlu bir dil ortamı oluşturma eğilimine bağlıdır (Shonkoff vd., 2012).

Modernleşme süreciyle birlikte geniş aile yapısı yerini bireysel tercihlere dayalı çekirdek aileye bırakmış, bu dönüşüm aile içi rolesin ve sorumlulukların yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Kadının eğitim ve işgücüne katılımının artması, toplumsal cinsiyet rollerindeki sınırları esneterek babalığın yalnızca ekonomik sağlayıcılıkla sınırlı kalmayıp, çocuğun gelişiminde daha etkin bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Bu değişim sonucunda, geleneksel ve modern ebeveynlik anlayışlarının bir arada bulunduğu bir aile yapısı ortaya çıkmıştır (Zeybekoğlu, 2013: 297-298 ; Tin ve Alptekin, 2022: 155). Ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşim gibi gelişimsel süreçler; bireyin kişisel özellikleri, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel bağlam ile zaman içinde meydana gelen değişimlerden etkilenir. Bu bağlamsal etmenler, ebeveynlik davranışlarının biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynar (Bronfenbrenner ve Morris, 2006: 798). Ebeveynlerin duyarlı davranışları ve sağladıkları güvenli ev ortamı, çocukların bağlanma güvenliğini artırarak, onların öz düzenleme becerilerini olumlu şekilde etkiler (Birmingham vd. 2016).

Baba-çocuk ilişkisinin niteliği ve babanın katılım düzeyi, sıklıkla annenin "bekçilik" rolü ve toplumsal cinsiyet algıları üzerinden şekillenmektedir. Babaların koruyuculuk rolüne yapılan vurgu, çocuğun bakımı ve eğitiminden sorumlu birincil kişinin anne olduğu algısını pekiştirerek babaların geri planda kalmasına neden olmaktadır (Aksoy ve Tatlı, 2019: 3). Çocuğun kişilik gelişimindeki en önemli bileşenin anne-çocuk ilişkisi olduğu görüşü, babanın aile içindeki konumunu ve katılımını sınırlandıran kültürel bir zemin oluşturmaktadır (Şanlı ve Öztürk, 2015: 291). Ataerkil toplumlarda çocuk bakımının daha çok annelere yüklenmesi, babaların annelere kıyasla çocuk gelişiminde daha az rol üstlenmesine yol açarak ilişkide dengesizlik yaratmaktadır (Peker ve Alabay, 2023: 661).

Ailede sorumluluğun büyük çoğunluğunun annede olduğuna inanılmasına rağmen, çocuğun bağımsızlaşması ve özgüven kazanması için babanın varlığına da anne sıcaklığı kadar ihtiyaç duyulmaktadır (İnci ve Deniz, 2015: 67). Modern toplumda dahi, çocuğun bakım ve eğitiminden sorumlu kişinin anne olduğu düşüncesinin geçerliliğini koruması, babaların katılımını sınırlayan bir faktör olarak varlığını sürdürmektedir (Güzel ve Tüfekci, 2021: 469). Babaların büyük çoğunluğunun çocuk bakımında birincil sorumluluğun annede olduğunu düşünmesi, ebeveyn rollerinin geleneksel bakış açısından sınırlanarak yeniden tanımlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Uzun vd., 2019: 6). Ebeveynlerin duyarlı davranışları ve sağladıkları güvenli ev ortamı, çocukların bağlanma güvenliğini artırarak, onların öz düzenleme becerilerini olumlu şekilde etkiler (Birmingham vd. 2016).

Anne bekçiliği, ebeveyn rollerinin toplumsal cinsiyet normlarıyla kesişiminden doğan ve özellikle geleneksel değerlere sahip bireylerde, annenin bakım veren, babanın ise geçimi sağlayan rolüne dayalı bir ebeveynlik anlayışını yansıtan ilişki bir olgudur (Adamsons, 2010). Annelerin ebeveynlik konusunda katı standartlar koyarak babanın katılımını denetlediği bekçilik davranışı, babanın çocuğun yaşamına dahil oluşunu ve ilişki kalitesini doğrudan etkilemektedir (Cebeci ve Kansu, 2025: 256). Anne tutumları, özellikle babaların doğrudan çocuk bakımına katılımını şekillendirmede merkezi bir role sahip olup, annelerin baba etkinliğine yönelik destekleyici ya da engelleyici anne bekçiliği tutumları, babaların sorumluluk alma düzeyini ve bakım sürecindeki etkinliklerini belirlerken, bu tutumlar aynı zamanda baba becerilerine ilişkin algılar ve motivasyon düzeyleri ile etkileşime girerek, babaların bakım sürecine dahil oluşu üzerinde önemli bir etki yaratmakta ve ebeveynler arasındaki iletişim kalitesine bağlı olarak yanlış anlamalar ve varsayımlar doğurabilmektedir (Beitel ve Parke, 1998: 285-

286). Annelerin, annelik alanında güç kaybetmek istememeleri veya babayı yetersiz bulmaları gibi nedenlerle sergiledikleri kapı tutucu tutumlar, babanın katılımını engelleyen önemli bir bariyer oluşturmaktadır (Uludağı, 2017: 77). Annenin, babanın çocuk yetiştirmeye katılımını caydırıcı bir tutum sergilemesi, babaların ebeveynlik kalitesini düşürmekte ve baba-çocuk bağı zayıflatmaktadır (Nakış Yıldırım vd., 2025: 375).

Anne bekçiliği, ortak ebeveynlik ilişkisinin önemli bir alt boyutu olarak değerlendirilmekte ve ebeveynlerin çocuk bakımındaki rollerine ilişkin birbirlerini destekleme ya da engelleme düzeylerini içermektedir. Güçlü ortak ebeveynlik ilişkileri, aile işleyişinin sürdürülebilirliği ve çocukların sağlıklı gelişimi için temel bir unsurdur (Mchale vd., 2004: 222-228). Cox ve Paley'nin (2003) aile sistemleri teorisine dayalı olarak ortaya koydukları yaklaşım, çocuğun gelişimi üzerine yalnızca anne ve çocuk ilişkisi üzerinden açıklanamayacağını vurgulamaktadır. Aile alt sistemleri karşılıklı bağımlılık içinde olduğundan, anne ya da babanın ebeveynlik davranışları diğer alt sistemlerdeki ilişkilerden doğrudan etkilenmektedir. Bu bağlamda, anne bekçiliği kavramı, aile sistemleri teorisinin öngördüğü karşılıklı etkileşim perspektifinde anlam kazanmaktadır. Anne bekçiliği, annenin babanın çocukla ilişkisine erişimini teşvik etmesi veya sınırlandırması yoluyla gerçekleşen bir süreçtir. Cox ve Paley'nin (2003) sistemsal yaklaşımı dikkate alındığında, annenin bu düzenleyici rolü yalnızca bireysel tercihler değil, aynı zamanda evlilik ilişkisinin niteliği, aile içi uyum ve sistemin bütünlüğü tarafından da şekillendirilmektedir. Bu nedenle, anne bekçiliğini anlamak, aile sistemleri teorisinin öne çıkardığı çok düzeyli etkileşimleri dikkate almayı gerektirir.

Cinsiyet, annelik ve babalık kavramlarının iç içe geçtiği ve bu ilişkilerin bir güç dinamiği yarattığı bağlamda, anneliğin kadınların güç ve kimliğinin temel kaynağı olarak görülmesinin, babaların artan katılımıyla tehdit altında hissedilmesine yol açtığı; nitekim araştırmalar annenin çocukla olan bağına babaya kıyasla daha yakın ve adeta biyolojik/psikolojik bir kordon gibi algılandığını, babanın ise çoğu zaman anneye göre ikincil ve anne üzerinden tanımlanan bir rolde kaldığını göstermektedir (Perälä-Littunen, 2007: 342-348). Çocuğun özbakım ihtiyaçlarının giderilmesinde annenin içgüdüsel bir yetisi olduğu vurgulanırken, babanın daha çok sosyal ihtiyaçları karşılayan bir rolde konumlandırıldığı görülmektedir (Dereli ve Dereli, 2017: 250). Annelerin genellikle çocuğun günlük rutin bakımları ile ilgilenirken babaların daha çok oyun etkinliklerine yönelmesi, ebeveynlerin çocukla kurdukları ilişkinin niteliğini farklılaştırmaktadır (Karaca

vd., 2019: 34). Bu güç ilişkisinin sürmesinde, aile içindeki cinsiyet devriminin duraklaması ve annelerin ebeveynlik üzerindeki kontrolünün devam etmesinin Hays'in (1996) öne sürdüğü 'yoğun annelik idealleri' ile ilişkilendirilmesi ve 'eşitlikçi özcülük' adı verilen, kadınların ve erkeklerin doğuştan gelen farklı yeteneklere sahip olduğu varsayımını feminist ilkelerle harmanlayarak kadınların aile içindeki bakım rolünü, erkeklerin ise kamusal alandaki rolünü meşrulaştıran ideolojik mekanizmanın annelerin çocuk bakımındaki standartları belirlemesine ve babaların katılımını bu standartlar üzerinden denetlemesine zemin hazırlaması belirleyici bir etken olarak ortaya çıkmaktadır (Pepin ve Cotter, 2017).

2.4. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

2.4.1. Öz düzenleme ile ilgili yapılmış çalışmalar

Savina (2024), erken çocukluk döneminde harekete dayalı müdahalelerin (oyun, fiziksel aktivite, müzik/dans ve farkındalık) çocukların öz düzenleme becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda motor gelişim ile öz düzenleme arasında güçlü bir bağ olduğu belirtilmiş; özellikle bilişsel çaba gerektiren karmaşık motor görevlerin çocuklarda dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrolü anlamlı düzeyde geliştirdiği tespit edilmiştir. Çalışmada, hareket yoluyla erken yaşta desteklenen öz düzenleme becerilerinin çocukların ileriki akademik başarılarını artırdığı ve sınıf içi davranış sorunlarını azalttığı vurgulanmaktadır.

Claussen vd., (2021), 3-5 yaş aralığındaki çocukların öz düzenleme becerilerini ve bu becerilerle ilişkili risk/koruyucu faktörleri ulusal bir örnekleme incelemiştir. Araştırma sonucunda; sosyoekonomik olarak avantajlı ve aile içi stres (yoksulluk vb.) düzeyinin düşük olduğu ortamlarda büyüyen çocukların öz düzenleme becerilerinde beklenen gelişimi daha yüksek oranda gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca, öz düzenleme becerisi beklenen düzeyde olan çocukların genel sağlıklarının daha iyi olduğu, yeterli uyku uyudukları ve zihinsel, davranışsal veya gelişimsel sorunları (DEHB, öğrenme güçlüğü vb.) anlamlı düzeyde daha az yaşadıkları belirlenmiştir. Çalışmada, erken çocukluk döneminde öz düzenlemenin rutin olarak izlenmesinin, risk altındaki çocukların erken dönemde tespit edilerek gerekli gelişimsel hizmetlere ve destek programlarına yönlendirilmesi açısından kritik bir gösterge olduğu vurgulanmaktadır (Claussen vd., 2021).

Lenes vd., (2020), 5-6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerini kültürlerarası bir yaklaşımla (Norveç ve ABD örneklemleri üzerinden) incelemiş; ayrıca anne eğitim

düzeyi ve cinsiyetin bu beceriler üzerindeki etkilerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, her iki ülkedeki çocukların öz düzenleme düzeylerinin birbirine benzer olduğu saptanmıştır. Ancak, anne eğitim düzeyinin ABD'deki çocukların öz düzenleme becerilerini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordarken; Norveç'teki çocuklarda anne eğitiminin öz düzenleme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Ayrıca Norveç örneğinde kız çocuklarının öz düzenleme puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, Norveç'teki gelişmiş sosyal refah sistemi, düşük yoksulluk oranı ve fırsat eşitliği sunan okul öncesi eğitim modelinin, ailenin sosyoekonomik (eğitim) düzeyinin çocuk üzerindeki etkisini azalttığı; dolayısıyla çocukların öz düzenleme gelişiminde sadece aile dinamiklerinin değil, sosyokültürel yapıların ve devlet politikalarının da kritik bir belirleyici olduğu vurgulanmıştır (Lenes vd., 2020).

Loomis (2021), erken çocuklukta yaşanan olumsuz yaşam olaylarının çocukların öz düzenleme becerileri ve öğretmen-öğrenci ilişkileri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında; daha fazla olumsuz yaşantı yaşamış çocukların yıl ortasında öz düzenleme güçlükleri yaşadığı ve bu güçlüklerin yıl sonunda öğretmenleriyle daha fazla çatışma yaşamalarıyla bağlantılı olduğunu saptamıştır. Bu durum, öz düzenleme becerilerinin çocukların öğretmenleriyle kurduğu ilişkiyi etkileyen önemli bir etken olduğunu göstermektedir (Loomis,2021: 296-302).

Özbey (2018), 48-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi ve sosyodemografik değişkenlerin bu beceriler üzerindeki etkisini incelemiştir. 219 çocukla yürütülen araştırma sonucunda; çocukların motivasyon düzeyleri ile öz düzenleme becerileri arasında orta ve yüksek düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başka bir ifadeyle, içsel motivasyonu (bir işi başarmak için sebat gösterme eğilimi) yüksek olan çocukların duygu, düşünce ve davranışlarını daha iyi kontrol edebildikleri görülmüştür. Demografik bulgulara göre ise kız çocuklarının ve babalarının eğitim düzeyi yüksek olan (lise ve üniversite mezunu) çocukların öz düzenleme becerilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, erken çocukluk yıllarında çocukların öğrenme ve keşfetme motivasyonlarının (içsel motivasyon) desteklenmesinin, onların davranışlarını düzenleme ve dikkatlerini toplama (öz düzenleme) kapasitelerini doğrudan artırdığı ifade edilmektedir.

Hernández vd., (2018) çalışmalarında çocukların öz düzenleme becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi anaokulundan ikinci sınıfa kadar olan dönemde incelemektedir. Öz düzenleme, davranışsal ve ketleyici kontrol temelli ölçümlerle değerlendirilmiş; okuma ve matematik başarılarıyla olan ilişkileri yapısal eşitlik modelleriyle analiz edilmiştir. Bulgular, özellikle öz düzenleme düzeyi düşük olan çocuklar için davranışsal öz düzenlemenin, sonraki dönemlerde okuma başarısını anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir. Bu sonuç, öz düzenleme becerilerinin akademik başarı üzerinde telafi edici bir rol oynayabileceğini ortaya koymakta ve erken müdahale programlarının önemini vurgulamaktadır.

Montroy vd., (2016) tarafından Amerika'da yürütülen bir araştırmada, 3–7 yaş aralığındaki çocukların davranışsal öz düzenleme gelişimi incelenmiştir. Çalışmada 1.386 çocuk değerlendirilmiş ve çocukların öz düzenleme becerilerinin üç farklı gelişim modeli izlediği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, öz düzenleme gelişimindeki farklılaşmaların çocukların gelişim hızı, cinsiyeti, erken dönem dil becerileri ve anne eğitim düzeyi gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, çocukların öz düzenleme becerilerinde bireysel farklılıkların önemli olduğunu ve bu nedenle gelişim süreçlerinde çocuklara yönelik bireyselleştirilmiş desteklerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Kiss vd., (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise çocukların öz düzenleme becerilerinin gelişimi ebeveyn ve aile bağlamında iki yönlü bir perspektifle ele alınmıştır. Araştırmada ebeveyn özellikleri, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların bireysel özellikleri arasındaki etkileşimler incelenmiştir. Elde edilen bulgular, erken çocukluk döneminde öz düzenleme becerilerinin gelişiminin yalnızca çocuga ait bireysel özelliklerle değil, aynı zamanda ebeveyn davranışları ve aile ortamı ile olan karşılıklı etkileşimle şekillendiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca ebeveynlik uygulamalarının çocukların öz düzenleme becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

Sektnan vd., (2010) tarafından yürütülen boylamsal bir araştırmada, erken çocukluk döneminde karşılaşılan ailevi risk faktörlerinin çocukların öz düzenleme becerileri ve akademik başarıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında 1.298 çocuk değerlendirilmiş ve düşük gelir, düşük anne eğitim düzeyi, annede depresif belirtiler ve azınlık statüsü gibi ailevi risk faktörlerinin çocukların okuma, matematik ve kelime bilgisi becerilerini doğrudan olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca söz konusu risk faktörlerinin çocukların öz düzenleme kapasitesini azaltarak akademik başarıyı dolaylı olarak da etkilediği ortaya konmuştur. Bununla birlikte araştırmada, öz düzenleme becerileri yüksek olan çocukların, ailevi risk faktörlerine maruz kalsalar dahi akademik başarılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar,

erken çocukluk döneminde öz düzenleme becerilerinin desteklenmesinin özellikle risk altındaki çocuklar için koruyucu bir rol üstlenebileceğini göstermektedir.

Matthews vd., (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, anaokulu dönemindeki kız ve erkek çocukların öz düzenleme becerileri karşılaştırılmış ve bu becerilerin erken dönem akademik başarıyla ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre kız çocuklarının öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öz düzenleme becerilerinin özellikle matematik ve fonolojik farkındalık alanlarındaki akademik başarıyı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu sonuçlar, öz düzenleme becerilerinin erken dönem akademik gelişim açısından önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Karreman vd., (2006) tarafından gerçekleştirilen meta-analiz çalışmasında, ebeveynlik stillerinin çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada ebeveynlik davranışları olumlu kontrol, olumsuz kontrol ve ebeveyn duyarlılığı olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuğa rehberlik eden ve yönlendirici nitelikte olan olumlu kontrol ebeveynlik stiline çocukların öz düzenleme becerilerini desteklediği; buna karşın baskıcı ve cezalandırıcı disiplin uygulamalarını içeren olumsuz kontrol ebeveynlik stiline ise öz düzenleme becerilerinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

2.4.2. Anne bekçiliği ile ilgili yapılmış çalışmalar

Aytaç ve Schoppe-Sullivan (2023), ebeveynliğe geçiş sürecindeki 182 çift ile yürüttükleri boylamsal çalışmada, anne ve babaların yetişkin bağlanma stilleri ile annelerin bekçilik davranışları arasındaki ilişkileri incelemektedir. Verilerin hem ebeveyn beyanına dayalı anketlerle hem de anne-baba-bebek etkileşiminin kamera ile gözlemlenmesi yoluyla toplandığı araştırma sonucunda; bağlanma kaygısı yüksek olan annelerin, babanın katılımını daha fazla engellediği ve babayı sürece daha az teşvik ettiği görülmektedir. Ayrıca, bağlanma kaygısı ve kaçınanlığı yüksek olan babaların anneler tarafından sürece daha az dahil edildiği, kaygılı babaların ise annelerin engelleyici davranışlarına daha fazla maruz kaldığı tespit edilmektedir. Çalışmada, bireylerin güvensiz bağlanma stillerinin annenin babayı sürece dahil etme veya dışlama davranışlarını doğrudan şekillendiren temel psikolojik faktörlerden biri olduğu ve ebeveynler arası iş birliğinin desteklenmesinde eşlerin bağlanma özelliklerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Koyuncu vd. (2024), gelişimsel dil bozukluğu (GDB) tanısı bulunan 32–72 aylık çocukların annelerinin bekçilik davranışları ve aşırı koruyucu ebeveynlik tutumlarını incelemek

amacıyla yürüttükleri çalışmada; GDB tanılı çocukların annelerinde hem anne bekkçiliği düzeylerinin hem de aşırı koruyucu tutumların, tipik gelişim gösteren çocukların annelerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğunu saptamıştır. Araştırma bulguları, çocuğun gelişimsel bir güçlük yaşamasının annenin koruyuculuğunu artırdığını ve artan bu koruyuculuğun babanın ebeveynlik sürecine katılımını sınırlandırabildiğini göstermektedir. Bu durum, gelişimsel risklerin aile içi ebeveynlik dinamikleri üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Koyuncu vd., 2024).

Başaran (2022), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4–6 yaş aralığında çocuğu bulunan annelerin bekkçilik davranışları ile baba-çocuk ilişkisi arasındaki bağlantıyı, 301 ebeveynle yürüttüğu çalışmada incelemiştir. Bulgular, annelerin babayı destekleyici ve teşvik edici tutumlarının baba ile çocuk arasındaki olumlu ilişkiyi anlamlı biçimde güçlendirdiğini göstermektedir. Buna karşılık, kontrolcü ve engelleyici bekkçilik davranışlarının artmasıyla birlikte baba-çocuk ilişkisinde çatışma ve uyumsuzluğun arttığı; olumlu ilişkinin ise zayıfladığı belirlenmiştir. Ayrıca annenin eğitim düzeyi yükseldikçe teşvik edici bekkçilik davranışlarının arttığı, eğitim düzeyi düştükçe ise kontrolcü ve engelleyici tutumların daha yaygın görüldüğu saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar, babanın çocukla kurduğu ilişkinin niteliğinde annenin bekkçilik davranışlarının belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Başaran, 2022).

Kartal (2022), 36–66 aylık çocuğa sahip 250 anne-baba çiftiyle gerçekleştirdiği çalışmada, anne bekkçiliği ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin sosyodemografik değişkenler bağlamındaki yansımalarını incelemiştir. Araştırma bulguları, anne bekkçiliğinin teşvik boyutu ile baba katılımı arasında anlamlı ve pozitif yönlü; engel ve kontrol boyutları ile baba katılımı arasında ise anlamlı ve negatif yönlü ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Buna göre, annenin babayı destekleyici tutumları arttıkça babanın çocuk bakımına ve oyun etkinliklerine katılımı artmakta; annenin kontrolcü ve engelleyici tutumları arttıkça ise baba katılımı azalmaktadır. Ayrıca eşler arası uyumun yüksek olduğu, eğitim ve gelir düzeyi daha yüksek ailelerde baba katılım düzeyinin arttığı; buna karşılık annenin engelleyici bekkçilik davranışlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, annenin teşvik edici tutumları ile eşler arası ilişkinin niteliğinin, babanın ebeveynlik sürecine aktif katılımında belirleyici faktörler arasında yer aldığını ortaya koymaktadır (Kartal, 2022).

Cook vd., (2022) tarafından Güney Afrika’da gerçekleştirilen bir çalışmada, 3–5 yaş aralığındaki çocukların şiddet deneyimleri ve zorlayıcı ebeveynlik uygulamalarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma 243 çocuk ve onların birincil bakım verenleri ile yürütülmüştür. Çalışmanın bulguları, çocukların öz düzenleme

becerilerinin toplumsal şiddetle doğrudan ilişkili olmadığını, ancak zorlayıcı ebeveynlik uygulamaları ile anlamlı bir ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırmada ayrıca şiddetin yaygın olduğu ve normalleştiği topluluklarda çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki olumsuz etkilerin daha az belirgin olabileceği vurgulanmıştır.

Palancı (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’de yaşayan ve okul öncesi dönemde çocuğu bulunan 227 annenin duygulara ilişkin inançları ile anne bekçiliği tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları, ebeveynlerin çocuklarının duygularına yönelik inançlarının anne bekçiliği davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, annelerin çocukların duygusal deneyimlerine ilişkin algılarının babaların ebeveynlik sürecine katılımını teşvik eden ya da sınırlayan tutumlarla ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır.

McBride vd., (2005) tarafından yapılan araştırmada, annelerin babalık rolüne ilişkin inançlarının babaların çocuk bakımına katılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre annelerin babaların ebeveynlik rollerine ilişkin algı ve beklentileri, babaların çocuk bakımına katılım düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Annelerin babaların ebeveynlik potansiyellerini fark ederek onları desteklemesi durumunda babaların çocuk bakımına katılımının arttığı; buna karşın sınırlayıcı ve olumsuz inançların babaların ebeveynlik sürecine aktif katılımını azaltabildiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, aile içinde ebeveynlik rollerinin dengeli biçimde paylaşılmasının önemini vurgulamaktadır.

Wang vd., (2019) tarafından Çin’de gerçekleştirilen bir araştırmada, Pekin’deki bir anaokuluna devam eden 5 yaşındaki çocukların aileleri üzerinde anne bekçiliği ve baba katılımının çocukların sosyal-duygusal gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma 214 geçerli anket üzerinden yürütülmüş ve annelerin eğitim düzeyi ile aile gelirinin ebeveynlik rolleri üzerindeki etkileri de değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, babaların çocuk yetiştirme sürecine katılımının annelerin bekçilik tutumlarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Annelerin teşvik edici tutumlarının babaların ebeveynlik öz-yeterlilik algılarını artırarak katılımlarını desteklediği, buna karşılık engelleyici tutumların babaların özellikle duygusal iletişim ve kural öğretimi gibi alanlarda çocuk yetiştirme sürecine katılımını sınırlandırabildiği belirlenmiştir.

Kurşun (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, baba katılımı ve annelik bekçiliği davranışları ile 15–16 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin algıladığı baba kabul ve reddi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma ergen bireylerin babalarına yönelik algılarının

ebeveyn tutumlarıyla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna karşılık mevcut araştırma, anne bekçiliği davranışlarının 4–6 yaş aralığındaki çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu yönüyle iki çalışma arasındaki temel farklılık, incelenen katılımcı grubunun gelişimsel dönemidir. Kurşun'un (2019) araştırması ergenlik dönemindeki bireyleri ele alırken, bu çalışma okul öncesi dönemdeki çocuklara odaklanmaktadır. Ayrıca Kurşun'un çalışmasında baba katılımı ve annelik bekçiliği ergenlerin algıladığı baba kabul ve reddi ile ilişkilendirilirken, bu çalışmada anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir.

Altenburger vd., (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, annelerin bekçilik davranışlarının babaların ebeveynlik kalitesi ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma 182 çift ile yürütülmüş ve ebeveynlerin davranışları 3 ve 9 aylık aralıklarla gözlemlenmiştir. Bulgular, annelerin yüksek düzeyde engelleyici bekçilik davranışları sergilediği durumlarda babaların dokuz ay sonraki ebeveynlik kalitesinin azaldığını göstermektedir. Bu sonuçlar, annelerin bekçilik davranışlarının babaların çocuklarıyla kurdukları etkileşimin niteliği, tepkisel davranışları ve duygusal iletişim biçimleri üzerinde önemli etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır.

Birmingham vd., (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ebeveyn katılımı, ev ortamının niteliği ve bağlanma geçmişinin çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçları, erken dönemde duyarlı ebeveynlik davranışları ve destekleyici bir ev ortamına sahip olan çocukların 54. ayda daha güçlü öz düzenleme becerileri sergilediklerini göstermektedir. Ayrıca bağlanma geçmişinin ebeveynlik özellikleri ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak etkilediği belirlenmiştir. Bu bulgular, erken çocukluk döneminde ebeveyn tutumlarının ve bağlanma deneyimlerinin çocukların öz düzenleme gelişiminde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Kulik ve Tsoref (2010) tarafından yürütülen çalışmada, annelerin babaların çocuk bakımına katılımını sınırlayan anne bekçiliği davranışlarını açıklayan faktörler incelenmiştir. İsrail'de 88 anne ile gerçekleştirilen çalışmada toplumsal cinsiyet ideolojisi, kontrol isteği, eşin çocuk bakımına katılımına yönelik memnuniyet düzeyi, geniş aile desteği ve çeşitli demografik değişkenler analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, annenin toplumsal cinsiyet rolü ideolojisinin anne bekçiliğini en güçlü şekilde açıklayan değişken olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra annenin eşinin çocuk bakımına katılımına yönelik memnuniyet düzeyi, eğitim seviyesi ve aile gelirinin de anne bekçiliği davranışları üzerinde anlamlı etkileri olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonuçları, babaların çocuk bakımına katılım düzeyinin yalnızca bireysel tercihleriyle değil,

annelerin kısıtlayıcı ya da teşvik edici tutumlarıyla da şekillendiğini ortaya koymaktadır.

2.4.3. Öz düzenleme ile anne bekçiliği ilişkisi

Usta (2025) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 5 yaş grubundaki çocuklarda anne bekçiliği düzeyleri ile ayrılık kaygısı, öz düzenleme becerileri ve cesaret değeri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Karma yöntemle yürütülen ve 240 annenin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada, anne bekçiliği davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, annelerin engelleyici ve kontrolcü bekçilik davranışlarının artmasının çocukların bilişsel ve davranışsal öz düzenleme becerilerinde azalmaya yol açabileceğini göstermektedir. Araştırmada ayrıca yoğun bekçilik tutumlarının çocukların özerklik gelişimini sınırlayarak yürütücü işlevlerin sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Usta, 2025).

Anne bekçiliği ile düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi daha ileri yaş grubunda ele alan Cebeci ve Kansu (2025), ilkokul çağındaki çocukların duygu düzenleme ve sosyal uyum becerileri ile anne bekçiliği davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 210 annenin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada, anne bekçiliği davranışları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Yapılan regresyon analizleri, duygu düzenlemenin bazı alt boyutlarının anne bekçiliği davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermekle birlikte, anne bekçiliğinin duygu düzenleme üzerindeki yordayıcılığının sınırlı düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır.

Anne bekçiliği ile öz düzenleme arasındaki ilişkiyi baba katılımı bağlamında ele alan Cingöz (2024), 5-6 yaş grubu çocuklar ve ebeveynleriyle yürüttüğü çalışmada anne bekçiliğinin farklı boyutlarını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre anne bekçiliğinin teşvik boyutu ile çocukların öz düzenleme becerileri arasında pozitif yönlü, engel boyutu ile ise negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca teşvik edici anne bekçiliği davranışlarının baba katılımını artırdığı ve artan baba katılımının özellikle çocukların dikkat alt boyutundaki öz düzenleme becerilerini desteklediği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, anne bekçiliği ve baba katılımının birlikte ele alındığında çocukların öz düzenleme becerilerinin önemli yordayıcıları arasında yer aldığını göstermektedir (Cingöz, 2024).

Başegmez (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise annelerin bekçilik davranışları ile çocukların sosyal yetkinlik, problem davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma bulguları, annelerin babaya yönelik teşvik edici davranışları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir

ilişki bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık annelerin engelleyici ve kontrolcü bekçilik davranışlarının artmasının çocukların duygusal değişkenlik ve olumsuzluk düzeylerinin yükselmesi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, annenin babayı ebeveynlik sürecine dâhil etme biçiminin çocukların duygusal düzenleme becerileri üzerinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölüm, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve veri toplama araçlarının uygulanması sonucunda elde edilen verilerin analiz edilmesi kısımlarından oluşmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, 4-6 yaş aralığındaki çocukların öz düzenleme becerileri ile annelerinin bekçilik davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında mevcut olan ilişkiyi incelemeye yönelik bir araştırma desendir. Bu model aracılığıyla, değişkenlerin birbirleriyle olan yönü ve düzeyi analiz edilebilir (Karasar, 2018). Deneysel bir müdahaleye gerek duyulmayan, ancak değişkenler arası ilişkilerin doğal ortamda belirlenmek istendiği çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Fraenkel ve Wallen (2005) ise bu modeli, çoklu değişkenler arasındaki bağların sistemli biçimde incelenmesini sağlayan bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Araştırma kapsamında, okul öncesi dönemindeki çocukların anneleri ve babaları ile çalışılmış; ebeveynlerin sergilediği bekçilik davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, çocukların öz düzenleme gelişiminde ebeveyn tutumlarının etkisine dair bilimsel bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de boşanmamış ve birlikte yaşayan, 4–6 yaş aralığında çocuğa sahip anne ve babalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine, Türkiye’nin farklı illerinde yaşayan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 4–6 yaş aralığında çocuğa sahip 186 anne ve 186 baba olmak üzere toplam 372 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışma için gerekli örneklem sayısı G*Power 3.1.9.4 programında hesaplanmış ve korelasyon analizi için etki büyüklüğü (f) 0.80, alfa (α) 0.01 ve $(1 - \beta)$ 0.95 değerleri kullanılarak 176 bulunmuştur. Ayrıca, t-testi ve ANOVA analizleri için de örneklem yeterlik analizleri yapılmış olup bu analizlerde elde edilen sonuçlar doğrultusunda çalışma için en az 176 kadın ve 176 erkek katılımcıya ulaşılması yeterli görülmüştür.

Örnekleme yöntemi olarak kartopu örnekleme kullanılmıştır. Kartopu tekniği, evreni oluşturan birimlere ulaşmanın güç olduğu ya da evren hakkında yeterli bilginin (örneğin, büyüklük veya bilgi derinliği) bulunmadığı durumlarda tercih edilmektedir (Patton, 2005). Bu

yöntemde, veri kaynağı olarak belirlenen kişi ya da durumlar aracılığıyla, araştırmaya katkı sağlayabilecek diğer kişi ve kritik durumlara ulaşılır. Böylelikle, zengin ve derinlemesine veri elde etmek amacıyla belirli bireyler veya durumlar takip edilerek evrene erişim sağlanır (Creswell, 2013). Bu yöntem kapsamında öncelikle ulaşılabilen ebeveynlere anket bağlantısı iletilmiş, ardından katılımcılardan da kendi sosyal çevrelerinde 4–6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerle anketi paylaşmaları istenmiştir. Böylece örneklem, katılımcıların yönlendirmeleri aracılığıyla kademeli olarak genişletilmiştir. Örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 3.1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Örnekleme Ait Kişisel Bilgiler

Değişken	Kategori	N (Örneklem büyüklüğü)	% (Yüzde)
Anne Eğitim Durumu	Temel ve Ortaöğretim	61	32,8
	Lisans	90	48,4
	Lisansüstü	35	18,8
	Toplam	186	100,0
Baba Eğitim Durumu	Temel ve Ortaöğretim	72	38,7
	Lisans	91	48,9
	Lisansüstü	23	12,4
	Toplam	186	100,0
Çocuk Yaşı	4 yaş	54	29,0
	5 yaş	74	39,8
	6 yaş	58	31,2
	Toplam	186	100,0

Tablo 3.1. Devamı

Aile Yapısı	Çekirdek Aile	169	90,9
	Geniş Aile	17	9,1
	Toplam	186	100,0
Yaşanılan Yer	Şehir	160	86,0
	İlçe	26	14,0
	Toplam	186	100,0
Gebelik Planı	Evet (Planlı)	160	86,0
	Hayır (Plansız)	26	14,0
	Toplam	186	100,0
Hamilelik Yöntemi	Doğal Yöntem	176	94,6
	Tüp Bebek	10	5,4
	Toplam	186	100,0
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	97	52,2
	Erkek	89	47,8
	Toplam	186	100,0
Çocuğun Sırası	İlk Çocuk	108	58,1
	Diğer Çocuk	78	41,9
	Toplam	186	100,0

Örneklem grubuna ait demografik değişkenler incelendiğinde (N=186), anne ve babaların eğitim düzeylerinin ağırlıklı olarak lisans mezuniyetinde toplandığı görülmektedir (anne: %48,4; baba: %48,9). Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%90,9) çekirdek aile yapısında yaşadığı belirlenmiştir. Çocukların yaş dağılımı 4–6 yaş aralığında en yüksek oran 5 yaş grubundadır (%39,8). Bunun yanında gebeliklerin büyük çoğunluğunun planlı olduğu (%86,0) ve çocukların %58,1'inin ilk çocuk olduğu saptanmıştır. Cinsiyet dağılımı ise kız (%52,2) ve erkek (%47,8) şeklinde dengeli olduğu söylenebilir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler; katılımcılara uygulanan Kişisel Bilgi Formu, 4–6 Yaş Çocuklarına Yönelik Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği ve Anne Bekçiliği Ölçeği'nin Anne ve Baba Formları aracılığıyla elde edilmiştir.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Form, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda; ebeveynlerin eğitim düzeyi, mesleği, aile gelir durumu, çocukla ilgili gebelik planlaması, doğum şekli, referans alınan çocuğun yaşı, cinsiyeti ve kaçınıcı çocuk olduğu gibi bilgiler yer almaktadır (EK-2). Elde edilen veriler, araştırma değişkenleri ile demografik özellikler arasındaki ilişkilerin analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Formun hem anne hem baba tarafından birlikte doldurulması teşvik edilmiştir.

3.3.2. Öz-düzenleme becerileri ölçeği

Öz-Düzenleme Becerileri Ölçeği, Erol ve İvrendi (2018) tarafından 48–72 ay arasındaki okul öncesi çocukların öz düzenleme becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, Dikkat, Çalışma Belleği, Engelleyici Kontrol–Duygu ve Engelleyici Kontrol–Davranış olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta ve toplam 20 maddeden meydana gelmektedir. Ölçekte; 1–6. maddeler dikkat, 7–11. maddeler çalışma belleği, 12–16. maddeler engelleyici kontrol–duygu ve 17–20. maddeler engelleyici kontrol–davranış alt boyutlarını ölçmektedir. Maddeler, 1 = Hiçbir Zaman, 2 = Nadiren, 3 = Bazen, 4 = Çoğunlukla, 5 = Her Zaman şeklinde derecelendirilen beşli Likert tipi bir yanıt formatına sahiptir (EK-3).

Ölçeğin geliştirme çalışmasında, iç tutarlılık katsayısı Cronbach alfa = .90, eş zamanlı geçerlik katsayısı = .84 ve test–tekrar test güvenilirlik katsayısı = .77 olarak rapor edilmiştir. Bu bulgular, ölçeğin okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerilerini anne bildirimine dayalı olarak değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonucunda, Öz-Düzenleme

Becerileri Ölçeği'nin alt boyutlarına ait Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları; Dikkat alt boyutu için .903, Çalışma Belleği alt boyutu için .916, Engelleyici Kontrol (Duygu) alt boyutu için .891 ve Engelleyici Kontrol (Davranış) alt boyutu için .818 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin bu araştırma örneklemini için yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.3. Anne bekçiliği ölçeği – anne formu

Ölçek, Puhlman ve Pasley (2017) tarafından geliştirilen özgün ölçeğin Aktaş ve Aydın (2020) tarafından Türkçeye uyarlanmış versiyonudur (EK-4). Ölçekte annelerin, eşleri olan babalara yönelik teşvik edici, sınırlayıcı ve kontrol edici davranışları değerlendirilmektedir. 42 maddeden oluşan ve altı dereceli Likert tipi (0: Asla – 5: Her zaman) yanıt skalasına sahip olan ölçek; Teşvik, Engel ve Kontrol olmak üzere üç alt boyutta yapılandırılmıştır. Uyarılama çalışmasında, alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha değerleri sırasıyla .81 (teşvik), .66 (engel) ve .74 (kontrol) olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları; Teşvik alt boyutu için .876, Engel alt boyutu için .827 ve Kontrol alt boyutu için .848 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, ölçeğin anne formunun bu araştırma örneklemini için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Anne bekçiliği ölçeği – baba formu

Babaların eşlerinden algıladığı teşvik edici, kontrol edici ve engelleyici bekçilik davranışlarını değerlendirmek amacıyla Puhlman ve Pasley (2017) tarafından geliştirilen Anne Bekçiliği Ölçeği'nin Baba Formu Türkçeye uyarlanmış ve Aktaş ve Aydın (2020) tarafından Türkçeye kazandırılmıştır (EK-5). Bu formda ise babaların, eşleri olan annelerden algıladıkları bekçilik davranışları değerlendirilmektedir. Uyarılama çalışmasında yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, orijinal 42 maddelik form 33 maddeye indirgenmiş ve üç faktörlü yapısı korunmuştur. Sonuç olarak, Teşvik (10 madde), Engel (13 madde) ve Kontrol (10 madde) olmak üzere üç alt boyut elde edilmiştir. Bu yeni yapıya göre elde edilen iç tutarlılık katsayıları, teşvik için .82, kontrol için .77 ve engel için .85 olarak rapor edilmiştir. Elde edilen bu değerler, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir biçimde kullanılabilceğini göstermektedir. Bu araştırma kapsamında yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, baba formunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları; Teşvik alt boyutu için .948, Engel alt boyutu için .888 ve Kontrol alt boyutu için .843 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, ölçeğin baba formunun yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veriler çevrim içi anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama sürecinde kullanılan anket formu Google Forms üzerinden hazırlanmış ve katılımcılara dijital ortamda ulaştırılmıştır. Araştırmada kullanılan 4–6 Yaş Çocuklarına Yönelik Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği ile Anne Bekçiliği Ölçeği'nin Anne ve Baba Formları için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmada katılımcılara ulaşmak amacıyla kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle ulaşılabilen ebeveynlere anket bağlantısı iletilmiş, ardından katılımcılardan kendi sosyal çevrelerinde 4–6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerle anketi paylaşmaları istenmiştir. Ayrıca anket bağlantısı sosyal medya ve çeşitli çevrim içi iletişim kanalları aracılığıyla da paylaşılmıştır. Araştırmaya 4–6 yaş aralığında çocuğu bulunan, boşanmamış ve birlikte yaşayan anne ve babalar dâhil edilmiştir. Bu şekilde araştırmaya katılma ölçütlerini sağlayan ebeveynlere ulaşılmış ve örneklem kademeli olarak genişletilmiştir.

Anket uygulamasının başlangıcında katılımcılardan, 4–6 yaş aralığında birden fazla çocukları bulunması durumunda yalnızca bir çocuklarını referans alarak ve tüm soruları aynı çocuk üzerinden değerlendirerek yanıtlamaları istenmiştir. Böylece ebeveynlerin verdikleri yanıtların aynı çocuğa ilişkin değerlendirmeleri yansıtması amaçlanmıştır.

Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan 4–6 Yaş Çocuklarına Yönelik Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği anne ve baba tarafından birlikte doldurulmuştur. Üçüncü bölümde ise Anne Bekçiliği Ölçeği'nin Anne Formu ve Baba Formu yer almakta olup bu formlar ebeveynler tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur.

Katılımcılara araştırmanın amacı, gizlilik ilkeleri ve gönüllülük esasları hakkında önceden bilgilendirme yapılmış ve araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık bir ay sürmüştür ve bu süreçte elde edilen yanıtlar düzenli olarak kontrol edilmiştir. Eksik veya hatalı doldurulan formlar veri setinden çıkarılarak analiz kapsamı dışında bırakılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın veri çözümlenme aşamasında nicel analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık) hesaplanarak incelenen değişkenlerin dağılım özellikleri kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 2 aralığında yer alması, değişkenlerin normal dağılıma uyum sağladığına yönelik bir ölçüt olarak kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Demografik değişkenlere bağlı grup karşılaştırmalarında, iki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla gruba sahip değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edildiğinde, bu farklılığın hangi gruplar arasında ortaya çıktığını belirlemek amacıyla Fisher'in En Küçük Önemli Fark (LSD) testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan değişkenlerin normal dağılıma uygunluk durumunu belirlemek amacıyla öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliği ölçeği alt boyutlarına ilişkin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Araştırma Değişkenlerine Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişken (Alt Boyut)	N	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Öz Düzenleme: Dikkat	186	0,76	0,70
Öz Düzenleme: Duygu	186	0,87	0,74
Öz-Düzenleme: Davranış	186	-0,02	-1,14
Öz-Düzenleme: Çalışma Belleği	186	0,63	-0,30
Anne Bekçiliği (Baba Formu): Teşvik Edici	186	1,38	1,31
Anne Bekçiliği (Baba Formu): Kontrolcü	186	0,57	0,07
Anne Bekçiliği (Baba Formu): Engelleyici	186	1,10	1,19
Anne Bekçiliği (Anne Formu): Teşvik Edici	186	0,24	-0,21
Anne Bekçiliği (Anne Formu): Kontrolcü	186	0,22	-0,53
Anne Bekçiliği (Anne Formu): Engelleyici	186	0,94	0,68

Tablo 3.2. incelendiğinde araştırmada yer alan değişkenlere ait arpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olduğu görülmektedir. Literatürde bu aralıktaki yer alan değerlerin normal dağılım varsayımını sağladığı kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2010). Buna göre öz düzenleme becerilerinin dikkat, duygu, davranış ve çalışma belleği alt boyutları ile anne bekçiliği leğinin baba formuna ait teşvik edici, kontrolcü ve engelleyici alt boyutları ve anne formuna ait teşvik edici, kontrolcü ve engelleyici alt boyutlarının normal dağılım gösterdiği söylenbilir. Bu doğrultuda araştırma verilerinin analizinde parametrik istatistiksel yöntemlerin kullanılmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın temel ve alt problemlerini oluşturan sorulara yanıt verebilmek amacıyla, araştırma sonucunda elde edilen bulgular sunulmakta ve bu bulgular ilgili literatür doğrultusunda tartışılmaktadır.

4.1. Bulgular

Araştırmanın çocukların doğum sırasına göre öz düzenleme becerileri ve anne bekçiliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kategori	n	X̄	S	t	sd	p
Öz Düzenleme Boyutları							
Dikkat	İlk Çocuk	108	2.12	0.71	0.32	184	0.75
	Diğer Çocuk	78	2.08	0.87			
Çalışma Belleği	İlk Çocuk	108	1.67	0.65	-0.75	129.29	0.45
	Diğer Çocuk	78	1.76	0.94			
Engelleyici Kontrol Duygu	İlk Çocuk	108	2.10	0.71	0.35	132.51	0.72
	Diğer Çocuk	78	2.06	0.98			
Engelleyici Kontrol Davranış	İlk Çocuk	108	2.93	1.10	-0.86	184	0.39
	Diğer Çocuk	78	3.07	1.21			
Anne Bekçiliği Baba Formu							
Teşvik	İlk Çocuk	108	1.79	0.80	-1.32	142.08	0.18
	Diğer Çocuk	78	1.98	1.01			
Kontrol	İlk Çocuk	108	2.25	0.74	-1.48	184	0.13
	Diğer Çocuk	78	2.42	0.83			
Engel	İlk Çocuk	108	2.10	0.70	-1.16	184	0.24

Tablo 4.1. Devamı

		Diğer Çocuk	78	2.23	0.77		
Anne Bekçiliği Anne Formu							
Teşvik	İlk Çocuk	108	1.84	0.53	-2.13	127.36	0.04*
	Diğer Çocuk	78	2.05	0.78			
Kontrol	İlk Çocuk	108	2.63	0.81	-0.53	184	0.60
	Diğer Çocuk	78	2.69	0.88			
Engel	İlk Çocuk	108	2.09	0.6	-1.16	184	0.25
	Diğer Çocuk	78	2.21	0.77			

Tablo (4.1)'deki bulgular incelendiğinde, çocukların Anne Formu Teşvik algılarının çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($t_{127.36} = -2.13$; $p = 0.035$). Buna karşın, Öz Düzenleme ölçeğinin diğer alt boyutlarında ya da Anne/Baba Formu puanlarında doğum sırasına bağlı anlamlı bir fark saptanmamıştır. Farkın yönü incelendiğinde, Diğer Çocuk grubundaki çocukların ($\bar{X} = 2.05$), İlk Çocuk grubundaki çocuklara ($\bar{X} = 1.84$) göre Anne Formu Teşvik boyutunda daha yüksek bir algıya sahip oldukları ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın çocukların hamilelik yöntemine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekçiliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.2'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Hamilelik Yöntemine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kategori	n	X̄	S	t	sd	p
Öz Düzenleme Boyutları							
Dikkat	Doğal Yöntem	176	2.08	0.77	-1.58	184	0.11
	Tüp Bebek	10	2.48	0.94			

Tablo 4.2. Devamı

Çalışma Belleği	Doğal Yöntem	176	1.69	0.75	-0.97	9.41	0.35
	Tüp Bebek	10	2.06	1.20			
Engelleyici Kontrol Duygu	Doğal Yöntem	176	2.08	0.82	-0.14	184	0.88
	Tüp Bebek	10	2.12	1.08			
Engelleyici Kontrol Davranış	Doğal Yöntem	176	2.95	1.14	-1.82	184	0.07
	Tüp Bebek	10	3.63	0.95			
Anne Bekçiliği Baba Formu							
Teşvik	Doğal Yöntem	176	1.84	0.87	-2.21	184	0.03*
	Tüp Bebek	10	2.48	1.23			
Kontrol	Doğal Yöntem	176	2.33	0.79	0.23	184	0.82
	Tüp Bebek	10	2.27	0.68			
Engel	Doğal Yöntem	176	2.14	0.72	-1.30	184	0.19
	Tüp Bebek	10	2.45	0.88			
Anne Bekçiliği Anne Formu							
Teşvik	Doğal Yöntem	176	1.91	0.65	-1.11	184	0.26
	Tüp Bebek	10	2.15	0.79			
Kontrol	Doğal Yöntem	176	2.65	0.83	-0.12	184	0.90
	Tüp Bebek	10	2.69	1.00			
Engel	Doğal Yöntem	176	2.12	0.72	-1.42	184	0.15
	Tüp Bebek	10	2.46	0.82			

Tablo (4.2) incelendiğinde, çocukların Baba Formu Teşvik algılarının Hamilelik Yöntemi değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir ($t_{184} = -2.21$; $p = 0.028$). Bununla birlikte, Öz Düzenleme boyutlarında ve Anne Formu ile Baba Formunun diğer alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Farkın yönü incelendiğinde, Tüp Bebek Yöntemi ile dünyaya gelen çocukların ($\bar{X} = 2.48$), Doğal Yöntem ile doğan çocuklara kıyasla ($\bar{X} = 1.84$) Baba Formu Teşvik boyutunda daha yüksek bir algıya sahip oldukları ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın çocukların cinsiyetine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekçiliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kategori	n	\bar{X}	S	t	sd	p
Öz Düzenleme Boyutları							
Dikkat	Kız Çocuk	97	2.09	0.75	-0.35	184	0.73
	Erkek Çocuk	89	2.13	0.82			
Çalışma Belleği	Kız Çocuk	97	1.69	0.78	-0.38	184	0.70
	Erkek Çocuk	89	1.73	0.79			
Engelleyici Kontrol Duygu	Kız Çocuk	97	2.03	0.84	-0.96	184	0.34
	Erkek Çocuk	89	2.14	0.83			
Engelleyici Kontrol Davranış	Kız Çocuk	97	2.78	1.08	-2.60	184	0.01*
	Erkek Çocuk	89	3.21	1.18			
Anne Bekçiliği Baba Formu							
Teşvik	Kız Çocuk	97	1.72	0.71	-2.45	153.93	0.02*
	Erkek Çocuk	89	2.04	1.04			

Tablo 4.3 Devamı

Kontrol	Kız Çocuk	97	2.14	0.66	-3.39	165.42	0.001*
	Erkek Çocuk	89	2.52	0.85			
Engel	Kız Çocuk	97	2.11	0.77	-0.81	184	0.42
	Erkek Çocuk	89	2.20	0.69			
Anne Bekçiliği Anne Formu							
Teşvik	Kız Çocuk	97	1.87	0.69	-1.15	184	0.25
	Erkek Çocuk	89	1.98	0.61			
Kontrol	Kız Çocuk	97	2.50	0.79	-2.63	184	0.009*
	Erkek Çocuk	89	2.82	0.86			
Engel	Kız Çocuk	97	2.03	0.66	-2.13	184	0.03*
	Erkek Çocuk	89	2.26	0.78			

Tablo (4.3) incelendiğinde, çocukların Engelleyici Kontrol Davranış puanlarının ($t_{184} = -2.60$; $p = 0.010$), Baba Formu Teşvik ($t_{153.93} = -2.45$; $p = 0.015$), Baba Formu Kontrol ($t_{165.42} = -3.39$; $p = 0.001$), Anne Formu Kontrol ($t_{184} = -2.63$; $p = 0.009$) ve Anne Formu Engel ($t_{184} = -2.13$; $p = 0.034$) boyutlarına ilişkin algılarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Buna karşın, Dikkat, Çalışma Belleği, Engelleyici Kontrol Duygu ve Anne Formu Teşvik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Anlamlı farkın yönüne bakıldığında, anlamlı farklılık bulunan tüm boyutlarda Erkek Çocuk grubunun ortalamalarının ($\bar{X} = 3.21$, $\bar{X} = 2.04$, $\bar{X} = 2.52$, $\bar{X} = 2.82$, $\bar{X} = 2.26$), Kız Çocuk grubunun ortalamalarından ($\bar{X} = 2.78$, $\bar{X} = 1.72$, $\bar{X} = 2.14$, $\bar{X} = 2.50$, $\bar{X} = 2.03$) daha yüksek olduğu ve bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın yaşanılan yere göre çocukların öz düzenleme becerileri ve anne bekçiliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Yaşanılan Yere Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kategori	n	X̄	S	t	sd	p
Öz Düzenleme Boyutları							
Dikkat	Şehir	160	2.08	0.74	-1.02	184	0.308
	İlçe	26	2.25	0.98			
Çalışma Belleği	Şehir	160	1.69	0.72	-0.67	28.47	0.506
	İlçe	26	1.84	1.12			
Engelleyici Kontrol Duygu	Şehir	160	2.06	0.79	-0.81	29.29	0.426
	İlçe	26	2.24	1.10			
Engelleyici Kontrol Davranış	Şehir	160	3.03	1.12	1.29	184	0.198
	İlçe	26	2.72	1.28			
Anne Bekçiliği Baba Formu							
Teşvik	Şehir	160	1.88	0.89	0.19	184	0.851
	İlçe	26	1.84	0.95			
Kontrol	Şehir	160	2.34	0.78	0.61	184	0.545
	İlçe	26	2.24	0.77			
Engel	Şehir	160	2.15	0.67	-0.04	28.51	0.966
	İlçe	26	2.16	1.04			
Anne Bekçiliği Anne Formu							
Teşvik	Şehir	160	1.93	0.60	0.06	28.64	0.951
	İlçe	26	1.92	0.92			
Kontrol	Şehir	160	2.68	0.84	0.90	184	0.371
	İlçe	26	2.52	0.85			
Engel	Şehir	160	2.18	0.74	2.36	41.37	0.023*
	İlçe	26	1.89	0.55			

Tablo (4.4) incelendiğinde, çocukların Anne Formu Engel algılarının Yaşanılan Yer değişkenine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği görülmektedir ($t_{41.37} = 2.36$; $p = 0.023$). Bununla birlikte, Öz Düzenleme boyutlarında ve Anne/Baba Formunun diğer alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Farkın yönü incelendiğinde, şehirde yaşayan çocukların ($\bar{X} = 2.18$), ilçede yaşayan çocuklara ($\bar{X} = 1.89$) kıyasla Anne Formu Engel boyutunda daha yüksek bir algıya sahip oldukları ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın annelerin eğitim düzeyine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekliliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.5A’da sunulmuştur.

Tablo 4.5A. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekçiliği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	n	X̄ (Ortalama)	S (Standart Sapma)
Dikkat	Temel/Orta Öğretim	61	2.38	0.87
	Lisans	90	2.02	0.76
	Lisansüstü	35	1.84	0.48
Çalışma Belleği	Temel/Orta Öğretim	61	1.91	1.00
	Lisans	90	1.63	0.67
	Lisansüstü	35	1.56	0.56
Engelleyici Kontrol Duygu	Temel/Orta Öğretim	61	2.25	1.00
	Lisans	90	2.06	0.73
	Lisansüstü	35	1.84	0.72
Engelleyici Kontrol Davranış	Temel/Orta Öğretim	61	3.09	1.16
	Lisans	90	2.99	1.15
	Lisansüstü	35	2.81	1.10
Baba Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	61	2.09	1.06

Tablo 4.5A. Devamı

	Lisans	90	1.76	0.78
	Lisansüstü	35	1.77	0.82
Baba Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	61	2.46	0.78
	Lisans	90	2.34	0.80
	Lisansüstü	35	2.06	0.68
Baba Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	61	2.14	0.81
	Lisans	90	2.13	0.69
	Lisansüstü	35	2.25	0.70
Anne Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	61	2.02	0.85
	Lisans	90	1.88	0.55
	Lisansüstü	35	1.88	0.47
Anne Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	61	2.66	0.87
	Lisans	90	2.70	0.84
	Lisansüstü	35	2.54	0.78
Anne Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	61	2.13	0.79
	Lisans	90	2.16	0.70
	Lisansüstü	35	2.10	0.70

Tablo (4.5A) incelendiğinde, dikkat ve çalışma belleği alt boyutlarında anne eğitim düzeyi arttıkça ortalama puanların azaldığı görülmektedir. Benzer şekilde engelleyici kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında da lisansüstü eğitim düzeyinde ortalama puanların daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Baba formu teşvik ve kontrol alt boyutlarında, temel/orta öğretim grubunda ortalamaların görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne bekleliği alt boyutlarında ise anne eğitim düzeyine göre ortalama puanların genel olarak benzer düzeylerde seyrettiği görülmektedir.

Annelerin eğitim düzeyine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekliliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik analiz sonuçları Tablo 4.5B’de sunulmuştur.

Tablo 4.5B. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne ve Baba Bekliliği Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Değişken	Kategori	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark (Post-Hoc)
Dikkat	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	7.72	2	3.86	6.73	0.002*	Temel/Orta Öğretim - Lisans, Temel/Orta Öğretim - Lisansüstü
	Lisans	Grup İçi	104.93	183	0.57			
	Lisansüstü	Toplam	112.65	185				
Çalışma Belleği	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	3.66	2	1.83	3.04	0.050*	Temel/Orta Öğretim - Lisans, Temel/Orta Öğretim -Lisansüstü
	Lisans	Grup İçi	110.19	183	0.60			
	Lisansüstü	Toplam	113.85	185				
Engelleyici Kontrol Duygu	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	3.86	2	1.93	2.82	0.06	Yok
	Lisans	Grup İçi	125.07	183	0.68			
	Lisansüstü	Toplam	128.93	185				
Engelleyici Kontrol Davranış	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	1.83	2	0.92	0.70	0.50	Yok
	Lisans	Grup İçi	240.02	183	1.31			
	Lisansüstü	Toplam	241.85	185				
Baba Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	4.44	2	2.22	2.81	0.06	Yok
	Lisans	Grup İçi	144.62	183	0.79			
	Lisansüstü	Toplam	149.06	185				

Tablo 4.5B. Devamı

Baba Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	3.57	2	1.79	3.00	0.052	Yok
	Lisans	Grup İçi	109.13	183	0.60			
	Lisansüstü	Toplam	112.71	185				
Baba Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	0.38	2	0.19	0.35	0.703	Yok
	Lisans	Grup İçi	98.71	183	0.54			
	Lisansüstü	Toplam	99.09	185				
Anne Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	0.80	2	0.40	0.94	0.394	Yok
	Lisans	Grup İçi	78.33	183	0.43			
	Lisansüstü	Toplam	79.14	185				
Anne Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	0.70	2	0.35	0.50	0.608	Yok
	Lisans	Grup İçi	129.09	183	0.71			
	Lisansüstü	Toplam	129.79	185				
Anne Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	0.13	2	0.07	0.13	0.881	Yok
	Lisans	Grup İçi	97.23	183	0.53			
	Lisansüstü	Toplam	97.37	185				

Tablo (4.5B) incelendiğinde, anne eğitim düzeyine göre dikkat alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F = 6.73, p < .01$). Yapılan post-hoc analizleri, bu farkın temel/orta öğretim ile lisans ve lisansüstü grupları arasında olduğunu göstermektedir. Çalışma belleği alt boyutunda da anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmuş olup ($F = 3.04, p = .050$), farkın temel/orta öğretim grubu ile diğer eğitim düzeyleri arasında olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, engelleyici kontrol alt boyutları ile anne ve baba bekçiliği alt boyutlarında anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$).

Araştırmanın babaların eğitim düzeyine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekliliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.6A’da sunulmuştur.

Tablo 4.6A. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne Bekliliği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	n	X̄ (Ortalama)	S (Standart Sapma)
Dikkat	Temel/Orta Öğretim	61	2.38	0.87
	Lisans	90	2.02	0.76
	Lisansüstü	35	1.84	0.48
Çalışma Belleği	Temel/Orta Öğretim	61	1.91	1.00
	Lisans	90	1.63	0.67
	Lisansüstü	35	1.56	0.56
Engelleyici K. Duygu	Temel/Orta Öğretim	61	2.25	1.00
	Lisans	90	2.06	0.73
	Lisansüstü	35	1.84	0.72
Engelleyici K. Davranış	Temel/Orta Öğretim	61	3.09	1.16
	Lisans	90	2.99	1.15
	Lisansüstü	35	2.81	1.10
Baba Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	61	2.09	1.06
	Lisans	90	1.76	0.78
	Lisansüstü	35	1.77	0.82

Tablo 4.6A. Devamı

Baba Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	61	2.40	0.70
	Lisans	90	2.34	0.79
	Lisansüstü	35	2.06	0.68
Baba Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	61	2.14	0.81
	Lisans	90	2.13	0.69
	Lisansüstü	35	2.25	0.70
Anne Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	61	2.02	0.85
	Lisans	90	1.88	0.55
	Lisansüstü	35	1.88	0.47
Anne Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	61	2.66	0.87
	Lisans	90	2.70	0.84
	Lisansüstü	35	2.54	0.78
Anne Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	61	2.13	0.79
	Lisans	90	2.16	0.70
	Lisansüstü	35	2.10	0.70

Tablo (4.6A) incelendiğinde, dikkat ve çalışma belleği alt boyutlarında baba eğitim düzeyi arttıkça ortalama puanların azaldığı görülmektedir. Engelleyici kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında, temel/orta öğretim grubunda ortalamaların görece daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Baba formu teşvik ve kontrol alt boyutlarında lisans ve lisansüstü grupların ortalama puanlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Anne bekçiliği alt boyutlarında ise baba eğitim düzeyine göre ortalamaların genel olarak benzer düzeylerde seyrettiği görülmektedir.

Babaların eğitim düzeyine göre öz düzenleme becerileri ve anne bekliliği davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik analiz sonuçları Tablo 4.6B’de sunulmuştur.

Tablo 4.6B. Öz Düzenleme Alt Boyutları ile Anne ve Baba Bekliliği Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Değişken	Kategori	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark (Post-Hoc)
Dikkat	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	2.88	2	1.44	2.40	0.094	Yok
	Lisans	Grup İçi	109.78	183	0.60			
	Lisansüstü	Toplam	112.65	185				
Çalışma Belleği	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	2.98	2	.49	2.46	0.088	Yok
	Lisans	Grup İçi	110.87	183	0.61			
	Lisansüstü	Toplam	113.85	185				
Engelleyici K. Duygu	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	3.42	2	1.71	2.49	0.086	Yok
	Lisans	Grup İçi	125.51	183	0.69			
	Lisansüstü	Toplam	128.93	185				
Engelleyici K. Davranış	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	3.05	2	1.53	1.17	0.313	Yok
	Lisans	Grup İçi	238.80	183	1.30			
	Lisansüstü	Toplam	241.85	185				
Baba Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	1.60	2	0.80	0.99	0.374	Yok
	Lisans	Grup İçi	147.46	183	0.81			
	Lisansüstü	Toplam	149.06	185				
Baba Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	5.30	2	2.65	4.51	0.012*	Temel/Orta Öğretim - Lisansüstü, Lisans - Lisansüstü
	Lisans	Grup İçi	107.41	183	0.59			

	Lisansüstü	Toplam	112.71	185				
Baba Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	0.15	2	0.08	0.14	0.868	Yok
	Lisans	Grup İçi	98.94	183	0.54			
	Lisansüstü	Toplam	99.09	185				
Anne Formu Teşvik	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	1.83	2	0.91	2.16	0.118	Yok
	Lisans	Grup İçi	77.31	183	0.42			
	Lisansüstü	Toplam	79.14	185				
Anne Formu Kontrol	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	1.31	2	0.66	0.94	0.395	Yok
	Lisans	Grup İçi	128.48	183	0.70			
	Lisansüstü	Toplam	129.79	185				
Anne Formu Engel	Temel/Orta Öğretim	Gruplararası	1.10	2	0.55	1.05	0.353	Yok
	Lisans	Grup İçi	96.26	183	0.53			
	Lisansüstü	Toplam	97.37	185				

Tablo (4.6B) incelendiğinde, baba eğitim düzeyine göre yalnızca baba formu kontrol alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < .05$). Yapılan post-hoc analizleri, bu farkın lisansüstü eğitim düzeyi ile temel/orta öğretim ve lisans grupları arasında olduğunu göstermektedir. Dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol alt boyutları ile anne bekleliği alt boyutlarında baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$).

Araştırmanın anne bekleliği davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Anne Bekçiliği Ölçek Formları ve Öz Düzenleme Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Öz Düzenleme Boyutları	Anne Bekçiliği (Baba Formu)			Anne Bekçiliği (Anne Formu)		
	Teşvik	Kontrol	Engel	Teşvik	Kontrol	Engel
Engelleyici Kontrol (Davranış)	,714**	,583**	,637**	,552**	,497**	,586**
Dikkat	,395**	-,004	,333**	,418**	-,019	-,006
Çalışma Belleği	,584**	-,026	,358**	,397**	-,042	,063
Engelleyici Kontrol (Duygu)	,430**	,074	,413**	,440**	-,013	,048

**p < .01

Pearson korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.7'de sunulmuştur. Analiz bulgularına göre, anne bekçiliği baba formu ile öz düzenlemenin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Anne bekçiliği baba formundaki teşvik puanları; engelleyici kontrol (davranış), dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol (duygu) boyutları ile pozitif yönlü ve orta-yüksek düzeyde ilişkiler göstermiştir. Aynı formdaki engelleyici puanlar da öz düzenlemenin engelleyici kontrol boyutlarıyla pozitif ve anlamlı ilişkiler sergilemiştir. Kontrol puanlarının ise yalnızca engelleyici kontrol (davranış) boyutu ile anlamlı düzeyde ilişki gösterdiği belirlenmiştir.

Anne bekçiliği anne formu açısından incelendiğinde, teşvik puanlarının öz düzenlemenin tüm alt boyutları ile pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler taşıdığı görülmüştür. Kontrol puanları dikkat ve çalışma belleği alt boyutları ile anlamlı ilişki göstermemekle birlikte, engelleyici kontrol (davranış) boyutu ile pozitif yönlü bir ilişki ortaya koymuştur. Anne formundaki engelleyici puanların ise engelleyici kontrol (duygu ve davranış) boyutları ile pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiği saptanmıştır.

Genel korelasyon örüntüsü incelendiğinde, hem anne bekçiliği baba formu hem anne bekçiliği anne formunda teşvik boyutunun öz düzenlemenin tüm alt boyutlarıyla tutarlı biçimde pozitif yönlü ilişkiler gösterdiği; kontrol boyutunun ise bilişsel alt boyutlarla sınırlı veya anlamsız ilişkiler sergilediği görülmektedir. Engelleyici boyutun özellikle engelleyici kontrol alt boyutlarıyla orta düzeyde pozitif ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmanın anne bekçiliği baba formu düzeyinin çocukların öz düzenleme becerilerini yordayıp yordamadığını belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.8'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Anne Bekçiliği Baba Formu ile Öz Düzenleme Arasındaki Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan Değişken: Öz Düzenleme Ölçeği					
Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sabit	0,703	0,147		4,765	,00
Anne Bekçiliği Baba Formu	0,701	0,067	0,609	10,428	,00
R= 0,609	R2=0,371				
F (1, 184) = 108,750	p= .000				

Öz Düzenleme Ölçeği puanlarını yordamak amacıyla gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizi sonucunda modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1, 184) = 108,75$, $p < .001$. Analiz bulguları, Anne Bekçiliği Baba Formu puanlarının öz düzenleme düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Yordayıcı değişkenin modele katkısı pozitif yöndedir ($B = 0,701$; $\beta = 0,609$) ve bu katkı yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık göstermektedir ($t = 10,428$; $p < .001$). Modelin açıklayıcılık katsayısı incelendiğinde, R^2 değerinin 0,371 olduğu görülmektedir; bu değer anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerilerindeki varyansın yaklaşık %37'sini açıkladığını göstermektedir. Sabit terimin anlamlılığı ($B = 0,703$; $p < .001$), yordayıcı değişkenin etkisi sıfır olduğunda öz düzenleme puanının temel düzeyini temsil etmektedir. Bu bulgular, anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde önemli ve güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın anne bekçiliği anne formu düzeyinin çocukların öz düzenleme becerilerini yordayıp yordamadığını belirlemeye yönelik alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Anne Bekçiliği Anne Formu ile Öz Düzenleme Arasındaki Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan Değişken: Öz Düzenleme Ölçeği					
Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sabit	0,818	0,209		3,910	,00
Anne Bekçiliği Anne Formu	0,619	0,093	0,441	6,670	,00
R= 0,441	R²=0,195				
F (1, 184) = 44,486	p= .000				

Öz Düzenleme Ölçeği puanlarını yordamak üzere yürütülen basit doğrusal regresyon analizi sonucunda modelin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1, 184) = 44,486$, $p < .001$. Analiz bulguları, Anne Bekçiliği Anne Formu puanlarının öz düzenleme düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Yordayıcı değişkenin modele katkısı pozitif yöndedir ($B = 0,619$; $\beta = 0,441$) ve bu etki anlamlı düzeyde gerçekleşmiştir ($t = 6,670$; $p < .001$). Modelin açıklayıcılık katsayısı olan $R^2 = 0,195$, anne bekçiliği davranışlarının öz düzenleme becerisindeki toplam varyansın yaklaşık %19'unu açıkladığını göstermektedir. Sabit terimin anlamlılığı ($B = 0,818$; $p < .001$), yordayıcı değişkenin etkisi sıfır olduğunda öz düzenleme puanının başlangıç düzeyini ifade etmektedir. Bu sonuçlar, anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu, ancak açıklanan varyans oranının önceki modele kıyasla daha sınırlı bir düzeyde kaldığını göstermektedir.

4.2.Tartışma

4.2.1. Öz düzenleme puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki

Çalışmanın birinci alt problemi kapsamında, 4–6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerileri toplam ve alt boyut puanlarının; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi, cinsiyet, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim değişkenleri ile ilişkisi, anne ve baba değerlendirmeleri doğrultusunda incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular, çocukların öz düzenleme becerilerinin söz konusu demografik ve aileye ilişkin değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla tartışılmıştır.

Çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, öz düzenlemenin “*engelleyci kontrol davranış*” alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Erkek çocukların bu boyutta kız çocuklarına göre daha yüksek puanlara sahip olmaları, davranışsal düzenleme alanında cinsiyete bağlı farklılaşmaların ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Buna karşın, dikkat, çalışma belleği ve engelleyci kontrol duygu alt boyutlarında cinsiyete bağlı anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu durum, öz düzenlemenin bilişsel bileşenlerinin cinsiyetten bağımsız bir gelişim seyri izleyebileceğini; davranışsal boyutta ise toplumsal beklentiler, ebeveyn tutumları ve çevresel etkileşimlerin cinsiyetle birlikte etkili olabileceğini düşündürmektedir. Elde edilen bu bulgu, toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik pratikleri bağlamında ele alındığında literatürle tutarlılık göstermektedir. Kılıç ve Şenol (2025), erkek çocukların babayı, kız çocukların ise anneyi daha yoğun biçimde model aldıklarını; özellikle erkek çocukların sosyal yaşam, dış çevre ve fiziksel etkinliklere hazırlanmasında babaların daha etkin bir rol üstlendiğini belirtmektedir. Bu çerçevede, erkek çocukların babalarıyla daha sık fiziksel ve kural içeren oyunlara (örneğin güreş, futbol) ya da yapılandırılmış kutu oyunlarına yönelmeleri, davranışsal düzenleme süreçlerini farklı bir yolla destekleyebilmektedir (Karadeniz ve Kaya, 2025). Söz konusu oyun ve etkinliklerin, hareketi başlatma ve durdurma gibi davranışsal motor becerilerinin gelişimine katkı sağlayabildiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada erkek çocukların engelleyci kontrol davranış alt boyutunda daha yüksek puanlara sahip olmaları, onların maruz kaldığı daha dışa dönük, kurallı ve yapılandırılmış sosyalleşme deneyimlerinin davranışsal düzenleme üzerindeki geliştirici etkisiyle ilişkili olabilir. Bu yorum, erkek çocukların davranışsal öz düzenleme becerilerinin, biyolojik farklılıklardan ziyade toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillenen ebeveynlik uygulamaları ve günlük etkileşim örüntüleriyle birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kılıç ve Şenol, 2025).

Annelerin eğitim düzeyi değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, çocukların öz düzenleme becerilerinin bazı alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Özellikle öz düzenlemenin “*dikkat*” ve “*çalışma belleği*” alt boyutlarında annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre temel ve orta öğretim düzeyindeki annelerin çocuklarının dikkat ve çalışma belleği puanlarının, lisans ve lisansüstü eğitime sahip annelerin çocuklarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık engelleyci kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında annelerin eğitim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durum, öz

düzenlemenin bazı bilişsel bileşenlerinin ebeveyn eğitim düzeyinden farklı biçimlerde etkilenebileceğini düşündürmektedir.

Elde edilen bu bulgu, alanyazındaki bazı araştırmalarla farklılık göstermektedir. Literatürde genel olarak anne eğitim düzeyi arttıkça çocukların dikkat, çalışma belleği ve genel öz düzenleme becerilerinin de geliştiği ifade edilmektedir (Koyuncuoğlu ve Akaroğlu, 2023; Maden vd., 2022; Usta, 2025). Örneğin Usta (2025) ile Maden vd., (2022) çalışmalarında, lisans ve lisansüstü mezunu annelerin çocuklarının dikkat ve çalışma belleği puanlarının daha düşük eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Koyuncuoğlu ve Akaroğlu (2023), eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarına sundukları zengin uyarıcı çevre ve ebeveyn rehberliği sayesinde çocukların bilişsel öz düzenleme becerilerinin daha güçlü olabildiğini ifade etmektedir.

Bu araştırmada elde edilen farklı sonucun, ailelerin günlük yaşam düzeni ve ebeveyn-çocuk etkileşim biçimleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip annelerin yoğun çalışma yaşamı içinde yer almaları, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini ve süresini sınırlayabiliyor olabilir. Buna karşılık temel ve orta öğretim düzeyindeki annelerin çocuklarıyla günlük yaşam etkinliklerinde daha fazla zaman geçirmeleri ve çocukların davranışlarını daha yakından yönlendirmeleri, dikkat ve çalışma belleği gibi bilişsel süreçlerin gelişimini farklı biçimlerde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda ebeveyn eğitim düzeyinin çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisinin yalnızca eğitim düzeyi ile açıklanamayacağı; aile içi etkileşim örüntüleri, ebeveynlik uygulamaları ve sosyokültürel koşulların birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Nitekim alanyazında eğitim düzeyi görece düşük olan annelerin çocuk yetiştirme süreçlerinde daha otoriter, kontrolcü ve kısıtlayıcı ebeveynlik uygulamalarına başvurabildikleri ifade edilmektedir (Başaran, 2022; Kartal, 2022). Bu tür yüksek kontrol içeren ve yönlendirici ev ortamlarının, çocukların ebeveyn yönergelerine daha sıkı biçimde uyum göstermelerini gerektirdiği ve bunun da görev odaklı dikkat ile kısa süreli bilişsel süreçlerin gelişimini farklı biçimlerde etkileyebileceği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda temel ve orta öğretim düzeyindeki annelerin çocuklarının, ev içi kurallara uyum sağlama ve verilen görevleri yerine getirme süreçlerinde yetişkin yönlendirmelerine daha fazla odaklanma eğilimi geliştirebileceği düşünülebilir. Nitekim Cook vd., (2022), daha kontrollü veya baskı içeren çevrelerde büyüyen çocukların olası olumsuz sonuçlardan kaçınmak amacıyla yetişkin beklentilerine daha yüksek düzeyde uyum gösterebildiklerini ve bunun davranış düzenleme süreçlerini etkileyebileceğini belirtmektedir.

Araştırmada engelleyici kontrolün duygu ve davranış boyutlarında annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, literatürde yer alan bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir. Maden vd., (2022) ile Işıkoğlu Aysel (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da anne eğitim düzeyinin çocukların engelleyici kontrol alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı rapor edilmiştir. Bu durum, duygu ve davranış düzenleme becerilerinin yalnızca ebeveyn eğitim düzeyinden değil; çocuğun mizaç özellikleri, ebeveyn duyarlılığı ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliği gibi farklı gelişimsel faktörlerden de etkilenebileceğini göstermektedir (Kiss vd., 2014).

Araştırmadan elde edilen bulgular, çocukların öz düzenleme becerilerinin (dikkat, çalışma belleği, engelleyici kontrol-duygu ve engelleyici kontrol-davranış) çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Öz düzenleme becerileri açısından elde edilen bu sonuç; alanyazındaki bazı çalışmalarla paralellik gösterirken bazı araştırmalarla farklılık göstermektedir. Literatürde çocukların doğum sırası ve kardeş sayısının öz düzenleme becerileri üzerinde etkili olabileceğini; ailedeki çocuk sayısı azaldıkça ebeveynlerin çocuk başına ayırdıkları zaman ve ilginin artması nedeniyle ilk doğan veya tek çocukların özellikle dikkat ve çalışma belleği gibi öz düzenleme becerilerinde daha yüksek düzeyler gösterebildiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Koyuncuoğlu ve Akaroğlu, 2023; Maden vd., 2022). Buna karşın mevcut araştırmanın bulguları, çocukların duygu ve davranış düzenleme becerilerinde doğum sırası veya kardeş sayısı gibi sosyodemografik değişkenlerin tek başına belirleyici olmadığını savunan çalışmalarla örtüşmektedir (Başegmez, 2024). Bu durum, çocukların öz düzenleme kapasitelerinin aileye kaçınıcı sırada katıldıklarından ziyade; ebeveynlerin benimsedikleri ebeveynlik tutumları, çocukla kurdukları duygusal ilişki ve etkileşimin niteliği gibi doğrudan ebeveynlik pratikleri ile daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Gümrükçü, 2022).

Araştırma bulgularına göre çocukların öz düzenleme becerilerinin (dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol) hamilelik yöntemine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu durum, çocukların öz düzenleme gelişiminin çocuğun dünyaya geliş biçiminden ziyade doğum sonrasında oluşan aile ortamı ve ebeveynlik uygulamaları ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Erol ve İvrendi (2018) çocuklarda dikkat eksikliği, karşı gelme ve davranım problemleri gibi öz düzenleme ile ilişkili durumların, gebeliğin gerçekleşme biçiminden çok ebeveyn tutumları ve çocukla kurulan etkileşim ortamı ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda çocukların öz düzenleme becerilerinin gelişiminde

hamilelik yönteminden ziyade ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliğinin belirleyici olduğu ifade edilebilir.

4.2.2. Anne bekçiliği (anne formu) puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki

Çalışmanın ikinci alt problemi kapsamında, 4-6 yaş grubu çocukların anneleri tarafından bildirilen Anne Bekçiliği (Anne Formu) puanlarının; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi, cinsiyet, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular, annelerin sergiledikleri bekçilik davranışlarının söz konusu demografik ve aileye ilişkin değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla tartışılmıştır.

Çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, anne bekçiliği anne formunun *kontrol ve engel* alt boyutlarında erkek çocuklar lehine anlamlı farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Buna göre, erkek çocuğu olan annelerin, kız çocuğu olan annelere kıyasla babalara yönelik daha fazla kontrol edici ve engelleyici bekçilik davranışları sergiledikleri belirlenmiştir. Bu bulgu, annelerin erkek çocuklarının bakım ve yetiştirilme süreçlerinde babaların ebeveynlik katılımını daha yoğun biçimde denetleme ve sınırlandırma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Literatürde elde edilen bu sonucu destekleyen araştırmalar mevcuttur. Kartal (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, erkek çocuğu olan annelerin engelleyici bekçilik puan ortalamalarının, kız çocuğu olan annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu; ayrıca kontrol ve engel alt boyutlarında erkek çocuk annelerinin puanlarının genel olarak daha yüksek seyrettiği rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Kıraççı (2021), özel gereksinimli çocuklar üzerine yürüttüğü çalışmasında, erkek çocuğu olan annelerin kız çocuğu olan annelere göre daha fazla kontrol edici bekçilik davranışı sergilediklerini ortaya koymuştur. Bu bulgunun olası nedenleri, çocukların mizaç özellikleri ve annelerin koruma içgüdüleri çerçevesinde değerlendirilebilir. Maden vd., (2022), erkek çocukların kız çocuklara kıyasla daha hareketli ve dürtüsel olma eğiliminde olduklarını; bu durumun annelerde koruma ve denetim ihtiyacını artırarak daha otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik tutumlarının gelişmesine yol açabildiğini belirtmektedir. Annenin çocuk üzerindeki bu artmış kontrol ve koruma arzusu, babanın çocukla kurduğu etkileşimi de daha fazla denetlenmesi gereken bir alan olarak algılamasına neden olabilmekte; bu durum ise babaya yönelik kontrol ve engel boyutlarındaki bekçilik davranışlarının artışıyla sonuçlanabilmektedir.

Çocuğun doğum sırası değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, anne bekkılığı anne formunun *teşvik* alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunduğu görölmektedir. Araştırma bulgularına göre, ilk çocuk olmayan gruptaki (ikinci veya daha sonraki çocuklara sahip) annelerin, ilk çocuğa sahip annelere kıyasla babaları ebeveynlik sürecine daha fazla teşvik ettikleri belirlenmiştir. Bu durum, aileye yeni bireylerin katılmasıyla birlikte artan bakım yükü ve sorumlulukların, anneleri ebeveynlik sürecinde iş birliğine daha açık hâle getirmesi ve babanın desteğine duyulan ihtiyacın artması ile açıklanabilir. Nitekim, Akgöz Aktaş ve Aydın (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, birden fazla çocuğu olan babaların eşlerinden algıladıkları teşvik düzeyinin, tek çocuğu olan babalara kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu bulgu, çocuk sayısının artmasıyla birlikte annelerin ‘engelleyici’ bir tutum sergilemek yerine, babayı ebeveynlik sürecine daha aktif biçimde dâhil ederek yükü paylaşmaya yönelik bir strateji benimsediklerini düşündürmektedir. Benzer biçimde, Sert (2023) tarafından yapılan çalışmada, çocuk sayısı fazla olan babaların ebeveynlik katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış ve bu durumun temel nedenlerinden birinin annenin yükünü hafifletme ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Mevcut araştırmada teşvik alt boyutunda elde edilen anlamlı artışın, Sert’in (2023) bulgularıyla örtüştüğü görölmektedir; zira baba katılımındaki artış, çoğu zaman annenin teşvik edici (kapı açıcı) bekkilik davranışlarıyla güçlü bir pozitif ilişki içerisinde. Uluslararası alanyazında da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Ishii-Kuntz vd., (2004), çok sayıda çocuğa sahip babaların çocuk bakımına daha fazla katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, annenin ebeveynlik deneyimi arttıkça babayı yalnızca bir “yardımcı” olarak değil, eşit bir “ortak ebeveyn” olarak görme eğiliminin güçlendiğine işaret etmektedir. Mevcut araştırmada teşvik boyutunun anlamlı bulunması, özellikle ilk çocukta sıklıkla görülen “annelik rolünü kanıtlama” ve “kontrolü elde tutma” kaygısının (Gaunt, 2008), sonraki çocuklarda yerini deneyime ve daha işlevsel bir iş bölümüne bıraktığını düşündürmektedir. İlk çocukta annelerin ebeveynlik standartlarını belirleme ve birincil bakım veren rolünü üstlenme konusunda daha hassas davranarak babayı sürecin dışında tutabildikleri ikinci ve sonraki çocuklarda artan iş yükü ve azalan kaygı düzeyiyle birlikte babayı ebeveynlik sürecine daha fazla davet etme eğilimine dönüşmektedir.

Yaşanılan yer değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, anne bekkılığı anne formunun *engel* alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunduğu görölmektedir. Buna göre, şehirde yaşayan çocukların annelerinin engel puanlarının, ilçede yaşayan çocukların annelerine kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, şehir merkezinde yaşayan annelerin, babaların çocukla etkileşimlerine yönelik daha sınırlayıcı ve engelleyici bekkilik davranışları

sergilediklerini ortaya koymaktadır. Şehir yaşamının beraberinde getirdiği çocuk yetiştirme anlayışları, ebeveynlik sürecine ilişkin daha yüksek standartların benimsenmesine ve annelerin çocuk bakımında daha belirleyici bir rol üstlenmelerine yol açabilmektedir. Allen ve Hawkins (1999)'in vurguladığı üzere, annelerin çocuk bakımına ilişkin sorumluluk ve standartları daha fazla içselleştirmesi, babaların ebeveynlik uygulamalarını yeterli görmeme ve süreci kontrol altında tutma eğilimini güçlendirebilmektedir. Bu durum, özellikle şehir merkezlerinde daha belirgin hâle gelen planlı, yoğun ve standartlara dayalı ebeveynlik yaklaşımlarıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim Sert (2023) tarafından yapılan çalışmada, iyi ve üst sosyoekonomik düzeye sahip babaların anne bekleliği algılarının daha yüksek olduğu saptanmış; bu durumun, annelerin ebeveynlik sürecini daha sıkı biçimde yönlendirmeleriyle ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Şehir merkezlerinde yaşayan ailelerin görece yüksek eğitim ve gelir düzeyleri, annelerin çocuk yetiştirme sürecinde kendilerini daha yetkin ve sorumlu bir konumda görmelerine neden olabilmekte; bu da babaların katılımına yönelik engelleyici tutumların artmasına zemin hazırlayabilmektedir. Ayrıca, Hauser (2012), annelerin babaların bazı ebeveynlik pratiklerinde yeterince başarılı olamayacaklarını düşündükleri durumlarda, destekleyici davranışlardan kaçınarak kontrolü ellerinde tutma eğilimi gösterebildiklerini ifade etmektedir. Bu eğilim, şehir yaşamında anneliğin daha fazla uzmanlık ve sorumlulukla özdeşleştirilmesiyle birlikte daha görünür hâle gelebilmektedir.

Araştırma bulguları, annelerin kendi değerlendirmelerine dayalı olarak ölçülen anne bekleliği davranışlarının (teşvik, kontrol ve engel) hamilelik yöntemine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, annelerin babanın çocuk bakımına katılımını teşvik etme ya da sınırlama biçimlerinin hamileliğin gerçekleşme yönteminden çok aile içi rol paylaşımı ve ebeveynlik anlayışı ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim aile planlaması ve gebeliğe yönelik tutumların kadınların sosyodemografik özellikleri ve ebeveynliğe hazır bulunuşluk düzeyleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Apay vd., 2010; Tezel vd., 2015). Bu bağlamda annelerin beklelik davranışlarının hamilelik yönteminden bağımsız olarak aile içi etkileşim ve ebeveynlik pratikleri doğrultusunda şekillendiği ifade edilebilir.

Anne eğitim düzeyi değişkenine göre elde edilen bulgular, çocukların dikkat ve çalışma belleği puanlarının anne eğitim düzeyi arttıkça azalma eğilimi gösterdiğini; buna karşılık engelleyici kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koymaktadır. Çocukların dikkat ve çalışma belleği becerilerinin farklılaşmasının annelerin benimsedikleri ebeveynlik tutumları, değerlendirme standartları ve olası raporlama

önyargularıyla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2015). Literatürde, eğitim düzeyi görece düşük annelerin çocuk yetiştirme sürecinde daha geleneksel, aşırı koruyucu ve sıkı disipline dayalı (otoriter) tutumlar benimsedikleri belirtilmektedir (Erol ve İvrendi, 2018). Bu bağlamda, aşırı koruyucu ebeveynlik tutumlarının arttıkça çocukların dikkat ve çalışma belleği becerilerinin de artabildiğini gösteren bulgular (Maden vd., 2022), düşük eğitim düzeyine sahip annelerin çocuk adına karar alma ve davranışı yönlendirme eğiliminin, çocukların belirli görevlere odaklanmasını dışsal destek yoluyla artırmış olabileceğini düşündürmektedir (Akatlı ve Tunçay, 2022). Benzer şekilde, baskıcı ve sıkı disiplinli aile ortamlarında yetişen çocukların olumsuz sonuçlardan kaçınmak amacıyla yetişkin yönergelerine daha yüksek düzeyde uyum göstermeleri, dikkat ve çalışma belleği gerektiren görevlerde performansın görece yüksek görünmesine yol açabilmektedir (Gözüoğlu, 2021). Buna karşılık, eğitim düzeyi yüksek annelerin genellikle daha demokratik ve özerkliği destekleyen tutumlar sergilemeleri (Çağdaş ve Seçer, 2004), çocukların yönergelere anında uyum gösterme eğilimini azaltarak dikkat ve yapılandırılmış bellek puanlarının görece daha düşük görünmesine katkıda bulunmuş olabilir. Ayrıca, yüksek eğitilmiş annelerin ebeveynlik konusunda daha yüksek beklenti ve değerlendirme standartlarına sahip olmaları, çocuklarının bilişsel becerilerini değerlendirirken daha eleştirel puanlama yapmalarına yol açmış olabilir (Holmes vd., 2012). Diğer yandan, anne eğitim düzeyine göre engelleyici kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmaması, bu becerilerin eğitim düzeyinden ziyade mizaç, duygusal düzenleme deneyimleri ve aile içi etkileşim örüntüleri gibi değişkenlerle daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim bu bulgu, literatürde yer alan bazı araştırmalarla da örtüşmektedir (Tuzcuoğlu vd., 2019; Işıkoğlu Aysel, 2020). Genel olarak değerlendirildiğinde, anne eğitim düzeyine bağlı farklılaşmaların özellikle bilişsel öz düzenleme bileşenlerinde belirginleştiği, buna karşın duygusal ve davranışsal düzenleme boyutlarında daha sınırlı kaldığı söylenebilir.

4.2.3. Anne bekçiliği (baba formu) puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki

Çalışmanın ikinci alt problemi kapsamında, 4–6 yaş grubu çocukların anneleri tarafından bildirilen Anne Bekçiliği Baba Formu) puanlarının; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi, cinsiyet, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Anne bekçiliği baba formuna ilişkin bulgular, annelerin bekçilik davranışlarının babalar tarafından nasıl algılandığını yansıtması bakımından önem taşımaktadır.

Hamilelik yöntemi değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, yalnızca baba formu *teşvik* boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıktığı görülmektedir. Tüp bebek yöntemiyle dünyaya gelen çocuklarda babaların ebeveynlik sürecine yönelik teşvik edici katılım algısının daha yüksek olması, bu yöntemin doğası gereği planlı, istekli ve yoğun bir çaba gerektiren bir süreç olmasına bağlanabilir. Araştırma bulguları, tüp bebek yoluyla ebeveyn olan babaların, eşleri tarafından ebeveynlik sürecine daha motive ve hazır olarak algılandığını göstermektedir. Nitekim alanyazında, planlı ve istenen gebeliklerin babaların ebeveynlik rollerine daha bilinçli ve olumlu biçimde dahil olmalarını desteklediği belirtilmektedir (Cabrera vd., 2000; Sımsıkı ve Şendil, 2014; Kurşun, 2019). Tüp bebek tedavi sürecinin fiziksel ve duygusal açıdan zorlayıcı olması, babanın bu süreçte gösterdiği çaba ve süreklilik arz eden katılımın, annenin babayı ebeveynlik konusunda daha yetkin ve istekli bir aktör olarak algılamasına katkı sağlamış olabilir (Sert, 2023). Annenin babaya yönelik bu algısı, babanın çocuk bakımına ve çocukla etkileşimine ilişkin daha fazla teşvik edilmesine zemin hazırlamaktadır. Nitekim Fagan ve Barnett (2003), annelerin eşlerini yeterli ve istekli gördüklerinde baba katılımını daha fazla desteklediklerini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Allen ve Hawkins (1999) annelerin iş birliğine açık olduklarında ve babanın ebeveynlik rolüne değer verdiklerinde “teşvik edici” davranışlar sergilediklerini belirtmektedir (Gaunt, 2008; Pedersen ve Berman, 1987). Mevcut bulgular, tüp bebek yöntemiyle ebeveyn olan çiftlerin çocuk doğduktan sonra da ebeveynlik sürecinde daha iş birliğine dayalı bir yapı sergileyebildiklerine işaret etmektedir.

Çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, anne bekçiliği baba formununun *teşvik* ve *kontrol* alt boyutlarında erkek çocuk grubunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde edildiği, buna karşılık engel alt boyutunda cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, babaların algıladıkları anne bekçiliği davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını; erkek çocuklara yönelik ebeveynlik süreçlerinde annelerin babalara karşı daha fazla teşvik edici ve kontrol edici bekçilik davranışları sergilediklerini ortaya koymaktadır. Öte yandan, annelerin babaları ebeveynlik sürecinden uzak tutmaya ya da kısıtlamaya yönelik engel davranışlarının çocuğun cinsiyetinden bağımsız olarak seyrettiği anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynlik pratiklerine yansımaları bağlamında değerlendirilebilir. Kılıç ve Şenol (2025), erkek çocukların sosyal hayata hazırlanma sürecinde babalarıyla daha fazla etkileşim kurmalarının beklendiğini ve bu durumun babanın çocuk bakımındaki rolünü daha görünür hâle getirdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Nakış Yıldırım vd. (2025) kültürel bağlamda “erkek çocuğun

babayı model alması” anlayışının yaygın olduğunu ve ebeveynlik sorumluluklarının bu algı doğrultusunda şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, erkek çocuklara yönelik ebeveynlik süreçlerinde babaların daha aktif rol üstlenmesi, annelerin bu süreci yönlendirme ihtiyacını artırarak teşvik ve kontrol boyutlarının daha belirgin hâle gelmesine neden olmuş olabilir. Nitekim literatürde, babaların erkek çocuklarının yaşamlarına kız çocuklarına kıyasla daha fazla dâhil olduklarını ve özellikle temel bakım sorumluluklarında erkek çocuklarıyla daha yoğun etkileşim kurduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Sert 2023; Kurşun 2019; Akgöz Aktaş 2017). Babaların erkek çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmesi ve bakım süreçlerinde daha görünür rol üstlenmesi, annelerin bu etkileşim alanını düzenleme ve denetleme ihtiyacını artırarak teşvik edici ve kontrol edici bekçilik davranışlarının devreye girmesine yol açabilmektedir. Bu bağlamda Karadeniz ve Kaya (2025), toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde erkek çocukların babayı daha belirgin bir rol model olarak algıladıklarını; bunun babaların erkek çocuklarının yetiştirilmesinde kendilerini daha sorumlu hissetmelerine neden olduğunu ve annelerin de çocuk belirli bir gelişim düzeyine ulaştıktan sonra bakım sorumluluğunu kısmen babaya devredebildiklerini belirtmektedir. Bu sorumluluk devri sürecinde, annenin babayı ebeveynlik sürecine dâhil etmek amacıyla teşvik edici, sürecin işleyişini düzenlemek adına ise kontrol edici bir rol üstlenmesi beklenen bir durumdur. Araştırmada engel alt boyutunda çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın saptanmamış olması ise, annelerin babaları ebeveynlik sürecinden uzak tutmaya yönelik davranışlarının çocuğun cinsiyetinden ziyade babanın ebeveynlik yetkinliğine ilişkin algılar, ebeveynler arası ilişki dinamikleri ya da annenin bireysel psikolojik süreçleri gibi farklı değişkenlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu yorum, Varol (2022) tarafından elde edilen ve engel boyutunun çocuğun cinsiyetine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını ortaya koyan bulgularla da tutarlılık göstermektedir.

Baba eğitim düzeyi değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde, anne bekçiliği baba formunun yalnızca *kontrol* alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın lisansüstü eğitim düzeyine sahip babalar ile diğer eğitim grupları arasında ortaya çıktığı görülmektedir. Diğer alt boyutlarda baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu, baba eğitim düzeyinin anne bekçiliği algısını tüm boyutlar üzerinden değil, özellikle kontrol davranışlarının algılanışı üzerinden etkilediğini düşündürmektedir. Alanyazında, babaların eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlik rollerine ilişkin algılarının daha esnek ve katılımcı bir yapıya yöneldiği; çocuk bakımına ve ebeveynlik sürecine daha fazla dâhil olma eğilimi gösterdikleri belirtilmektedir (Aksoy ve Tatlı, 2019; Güzel ve Tüfekci, 2021). Eğitim

düzeyi yüksek babaların çocuk bakım sürecine daha aktif katılım göstermeleri, anne tarafından sergilenen kontrol davranışlarını daha fark edilir hâle getirebilmekte; bu durum da kontrol alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma olarak yansiyabilmektedir. Uludağlı (2017), babanın çocuk bakımına katılımının annenin tutumları ve aile içi etkileşim örüntüleriyle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Karadeniz ve Kaya (2025) ise eğitim düzeyi yükseldikçe babaların ebeveynlik tutumlarının daha eşitlikçi bir yapıya yöneldiğini belirtmektedir.

Çocuğun doğum sırası değişkenine göre annelerin teşvik, kontrol ve engelleyici bekkilik davranışlarının çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermemesidir. Bu sonuç, alanyazındaki bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir. Nitekim Varol (2022) tarafından yürütülen ve verilerin doğrudan babalardan toplandığı araştırmada da anne bekkiliğinin teşvik, kontrol ve engel alt boyutlarının çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Kıracı (2021) ve Kurşun (2019) tarafından yapılan çalışmalarda da annelik bekkiliği davranışlarının çocuk sayısı veya doğum sırası gibi demografik değişkenlere göre farklılaşmadığı rapor edilmiştir. Babaların annelerin bekkilik davranışlarında doğum sırasına bağlı bir farklılık algılamamaları, anne bekkiliğinin doğasıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim anne bekkiliği, çocuğun özelliklerinden ziyade ebeveynler arası etkileşim ve eş ebeveynlik dinamikleriyle ilişkili bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Varol, 2022). Bu bağlamda babalar, annenin kendilerini ebeveynlik sürecine dahil etme ya da sınırlama eğilimlerini belirli bir çocuğa yönelik bir tutumdan ziyade, ev içindeki rol paylaşımı ve ebeveynlik ilişkilerinin genel bir yansıması olarak algılayabilmektedir. Öte yandan anne bekkiliği davranışlarının annenin annelik kimliği, mükemmeliyetçilik eğilimleri ve benimsediği toplumsal cinsiyet rolleri gibi bireysel ve psikolojik faktörlerle ilişkili olduğu da belirtilmektedir (Başaran, 2022; Gazi, 2019). Bu nedenle annelerin babanın çocuk bakımına katılımına yönelik teşvik edici ya da sınırlayıcı tutumlarının, çocuğun doğum sırasından bağımsız olarak benzer biçimde sürdürülebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada babaların değerlendirmelerine dayalı olarak ölçülen anne bekkiliği davranışlarının da annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu durum, anne bekkiliğinin yalnızca annenin bireysel özellikleriyle açıklanamayacağını, aynı zamanda eş ebeveynlik ilişkisi ve aile içi etkileşim örüntülerinin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Nitekim anne bekkiliği davranışlarının ebeveynler arası rol paylaşımı, babanın çocuk bakımına katılım düzeyi ve eşler arası ilişki dinamikleriyle yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Gazi, 2019; Varol, 2022). Bu bağlamda annelerin eğitim düzeyi farklılaşsa bile, babanın ebeveynlik sürecine katılımına ilişkin algılar ve aile içi etkileşim

biçimleri benzer kaldığında anne bekçiliği davranışlarının da benzer biçimde ortaya çıkabildiği söylenebilir.

4.2.4. Anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri ile ilişkisi

Çalışmanın üçüncü alt problemi kapsamında, anne bekçiliği davranışları ile 4–6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgular, anne bekçiliğinin alt boyutlarının çocukların öz düzenleme becerileriyle farklı örüntüler sergilediğini ortaya koymakta; ebeveynlik uygulamalarının niteliğinin çocukların bilişsel ve duygusal düzenleme süreçleriyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Anne bekçiliğinin *teşvik* boyutuna ilişkin bulgular, literatürde destekleyici ve “kapı açıcı” ebeveynlik uygulamalarının çocuk gelişimi üzerindeki olumlu rolünü vurgulayan çalışmalarla örtüşmektedir. Teşvik edici anne bekçiliği, babanın ebeveynlik sürecine daha aktif ve işlevsel biçimde katılımını mümkün kılmakta; bu durum çocuğun farklı yetişkinlerle etkileşim kurarak dikkat, çalışma belleği ve duygusal düzenleme gibi öz düzenleme bileşenlerini geliştirebileceği bir gelişim ortamı sunmaktadır. Nitekim Cingöz (2024), teşvik edici anne bekçiliğinin baba katılımını artırdığını ve bu artışın çocukların öz düzenleme becerileriyle pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Benzer biçimde Usta (2025), anne bekçiliğinin kısıtlayıcı yönlerinin çocukların öz düzenleme ve cesaret değerleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu vurgulayarak, dolaylı olarak destekleyici tutumların gelişimsel önemine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, teşvik edici anne bekçiliğinin çocukların öz düzenleme becerileri açısından daha işlevsel bir ebeveynlik örüntüsü sunduğu söylenebilir.

Anne bekçiliğinin *kontrol ve engelleyici* boyutlarına ilişkin bulgular ise literatürdeki genel eğilimlerle karşılaştırıldığında daha karmaşık bir yapı sergilemektedir. Literatürde çoğunlukla kontrolcü ve engelleyici anne bekçiliği davranışlarının, çocuğun özerkliğini sınırlayarak öz düzenleme becerilerinin gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği bildirilmektedir. Cingöz (2024), kontrolcü ve engelleyici bekçilik davranışlarının artmasıyla birlikte çocukların öz düzenleme becerilerinde azalma görüldüğünü; bu tutumların çocuğun kendi davranışlarını yönetme fırsatlarını sınırlandırdığını ifade etmiştir. Usta (2025) da yüksek düzeyde anne bekçiliğinin, çocukların dikkat ve engelleyici kontrol gibi yürütücü işlev alanlarıyla olumsuz ilişkiler gösterebildiğini belirtmiştir.

Bununla birlikte, mevcut çalışmada kontrol ve engelleyici boyutların özellikle *davranışsal engelleyici kontrol* ile ilişkili bir örüntü sergilemesi, bu tür ebeveynlik

uygulamalarının çocuk davranışlarını kısa vadede düzenleyici bir işlev üstlenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Annenin sınırlayıcı ve yönlendirici tutumlarının, çocuğun dürtülerini durdurma ve davranışlarını bastırma becerilerini dışsal bir denetim mekanizması yoluyla desteklemiş olabileceği değerlendirilebilir. Bu yorum, anne bekçiliğinin yalnızca kısıtlayıcı değil, belirli koşullarda düzenleyici ve yapılandırıcı bir işlev de üstlenebileceğini ileri süren yaklaşımlarla uyumludur. Nitekim Puhlman ve Pasley (2013), anne bekçiliğinin bazı durumlarda ebeveynlik sürecini daha tutarlı hâle getiren ve çocuk davranışlarını yapılandıran bir rol oynayabileceğini belirtmiştir.

Ancak literatürün genelinde, bu tür dışsal kontrol mekanizmalarının uzun vadede çocuğun içsel denetim süreçlerini ve özerk öz düzenleme becerilerini zayıflatabileceği yönünde temkinli değerlendirmeler yer almaktadır. Bu nedenle kontrol ve engelleyici anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme gelişimi üzerindeki etkilerinin, gelişimsel dönem ve bağlamsal koşullar dikkate alınarak ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, anne bekçiliği davranışları ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki, tek yönlü ve homojen bir yapıdan ziyade, bekçiliğin alt boyutlarına göre farklılaşan ve çok boyutlu bir örüntü sergilemektedir. Özellikle teşvik edici anne bekçiliğinin, çocukların bilişsel ve duygusal öz düzenleme becerileri açısından daha destekleyici bir bağlam sunduğu; kontrol ve engelleyici boyutların ise daha çok davranışsal düzenleme süreçleriyle ilişkili, duruma bağlı etkiler taşıdığı söylenebilir. Bu durum, anne bekçiliğinin çocuk gelişimi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesinde alt boyutlara duyarlı, bütüncül ve temkinli bir yaklaşımın gerekliliğine işaret etmektedir.

4.2.5. Anne bekçilik davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileri üzerindeki yordayıcı rolü

Çalışmanın dördüncü alt problemi kapsamında, anne bekçiliği davranışlarının 4–6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerini ne ölçüde yordadığı ele alınmıştır. Çocukların anne bekçiliği davranışları ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, özellikle öz düzenlemenin tüm alt boyutlarının (dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol), anne bekçiliğinin teşvik boyutuyla hem anne formunda hem baba formunda pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Bu örüntü, öz düzenleme becerileri daha gelişmiş çocukların bulunduğu ailelerde, ebeveynlerin babanın ebeveynlik sürecine katılımını destekleyen tutumların daha belirgin olabildiğini düşündürmektedir. Çocuğun düzenleyici becerilerinin ebeveyn davranışlarını şekillendirebildiği; özellikle öz düzenlemesi güçlü çocukların

ebeveynlerde daha fazla güven ve iş birliği eğilimini tetikleyebildiği vurgulanmaktadır (Cingöz, 2024). Bu bağlamda, çocuğun dikkatini sürdürülebilmesi, çalışma belleğini etkin kullanabilmesi ve dürtülerini kontrol edebilmesi, ebeveynlerin babaya yönelik teşvik edici tutumlarının artmasıyla birlikte ele alınabilir.

Öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliğinin kontrol boyutu arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, bu boyutun öz düzenlemenin bilişsel alt boyutlarıyla (dikkat ve çalışma belleği) çoğunlukla anlamlı ilişki göstermediği, buna karşılık davranışsal düzenleme alanlarında (özellikle engelleyici kontrol–davranış) anlamlılaştığı görülmektedir. Bu durum, kontrol boyutunun çocuğun bilişsel öz düzenleme kapasitesinden ziyade daha çok gözlenebilir davranış örüntülerine duyarlı bir yapı sergilediğini düşündürmektedir. Nitekim Maden, Uzkul ve Öğretir Özçelik (2022), çocukların dikkat ve çalışma belleği gibi içsel bilişsel süreçlerinden çok, davranışsal düzenleme güçlüklerinin ebeveynlerin daha kontrol edici tutumlar geliştirmesine zemin hazırladığını rapor etmiştir. Bu çerçevede, öz düzenlemesi davranışsal düzeyde sınırlı olan çocukların, anne bekçiliğinin kontrol boyutunu daha görünür hâle getirdiği söylenebilir.

Çocukların öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliği davranışları arasındaki ilişki, her iki ebeveynin değerlendirmeleri açısından anlamlı bir bağlam içinde ele alınabilmektedir. Bununla birlikte, baba değerlendirmelerine dayalı anne bekçiliği algısının, çocuğun öz düzenleme düzeyiyle daha güçlü bir ilişki örüntüsü sergileyebileceği düşünülmektedir. Bu durum, babaların ebeveynlik sürecine katılımı ve anne bekçiliği davranışlarını algılama biçimlerinin, çocuğun düzenleyici becerileriyle daha duyarlı bir etkileşim içinde olabileceğine işaret etmektedir. Varol (2022), çocuğun davranışsal ve düzenleyici özelliklerinin babanın ebeveynlik sürecine katılımını ve annenin bu katılıma yönelik tutumlarını dolaylı biçimde etkileyebildiğini belirtmektedir.

Baba algısına dayalı anne bekçiliği puanlarının daha yüksek düzeyde yordanması, alanyazında babanın çocuk gelişimindeki özgül rolünü vurgulayan bulgularla da örtüşmektedir. Sımsıkı ve Şendil (2014) ile Kuzucu (2011), çocuğun davranışsal uyumu ve öz düzenleme kapasitesinin, babanın çocukla kurduğu etkileşimin niteliğini belirleyen önemli bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Öz düzenleme becerileri daha gelişmiş çocukların, babalar için daha öngörülebilir ve yönetilebilir etkileşim bağlamları sunduğu; bu durumun da annenin baba katılımına yönelik tutumlarını daha teşvik edici bir çerçeveye taşıyabildiği belirtilmektedir. Altenburger vd., (2018) de çocuğun özelliklerinin, anne bekçiliği davranışlarının biçimlenmesinde dolaylı fakat önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, 4–6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerileri ile anne bekçiliği davranışları arasındaki ilişkiler; çocuğun doğum sırası, hamilelik yöntemi (tüp bebek/doğal), cinsiyeti, yaşanılan yer ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri çerçevesinde, anne ve baba değerlendirmeleri birlikte ele alınarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, anne bekçiliği ile öz düzenleme arasındaki ilişkinin tek yönlü ve sabit bir yapıdan daha çok çocuğun özellikleri ve aile bağlamı ile birlikte şekillenen çok boyutlu ve dinamik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, anne bekçiliğinin farklı boyutlarının (teşvik, kontrol, engel) demografik değişkenlere göre farklı örüntüler sergileyebildiğini ve çocuğun öz düzenleme düzeyinin bu örüntüler üzerinde anlamlı bir rol oynadığını göstermektedir.

Çocuğun doğum sırası değişkenine ilişkin sonuçlar, anne bekçiliği davranışlarının özellikle *teşvik* boyutunda farklılaştığını ortaya koymuştur. İlk çocuk olmayan annelerin babayı ebeveynlik sürecine daha fazla teşvik ettikleri belirlenmiştir. Bu sonuç, ebeveynlik deneyimi arttıka annelerin babayı sürece daha fazla dâhil eden, iş birliğine dayalı bir yaklaşım geliştirebildiklerini göstermektedir. Dolayısıyla doğum sırası, anne bekçiliğinin zamanla dönüşebilen ve deneyime duyarlı bir yapı sergilediğini ortaya koyan önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır.

Hamilelik yöntemi aısından elde edilen bulgular, yalnızca Anne Bekçiliği Baba Formu *teşvik* boyutunda anlamlı bir farklılığa işaret etmektedir. Tüp bebek yöntemiyle dünyaya gelen çocuklarda, babaların ebeveynlik sürecine yönelik daha teşvik edici bir katılımın algılandığı görülmüştür. Bu sonuç, planlı ve yoğun çaba gerektiren gebelik süreçlerinin, doğum sonrasında da ebeveynlik ilişkilerine yansiyabildiğini ve anne-baba iş birliğini destekleyici bir zemin oluşturabildiğini göstermektedir. Hamilelik yönteminin anne bekçiliği bağlamında ele alınması, çalışmanın alanyazına sunduğu özgün katkılardan biridir.

Çocuğun cinsiyeti hem öz düzenleme becerileri hem de anne bekçiliği davranışları aısından ayırt edici bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Öz düzenleme alanında cinsiyete bağlı anlamlı farklılık yalnızca *engelleyici kontrol davranış* alt boyutunda görülmüş; erkek çocukların bu boyutta daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık dikkat, çalışma belleği ve engelleyici kontrol duygu alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Anne bekçiliği aısından bakıldığında ise, Anne Formu sonuçları erkek çocuklarda kontrol ve engel boyutlarının daha yüksek olduğunu; Baba Formu sonuçları erkek

çocuklarda teşvik ve kontrol boyutlarının daha belirgin algılandığını, buna karşın engel boyutunun cinsiyetten bağımsız seyrettiğini göstermiştir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, annelerin erkek çocuklarda babayı ebeveynlik sürecine daha fazla dâhil etmeye yönelik yönlendirici ve düzenleyici bir rol üstlendikleri, ancak bu yönlendirmenin babayı dışlayan ya da heves kırıcı bir niteliğe dönüşmediği anlaşılmaktadır. Çalışma, anne bekçiliğinin cinsiyete bağlı olarak boyutlara özgü biçimde farklılaştığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Yaşanılan yer değişkenine ilişkin bulgular, şehirde yaşayan annelerin engel boyutunda daha yüksek puanlara sahip olduklarını göstermiştir. Bu sonuç, anne bekçiliğinin yalnızca bireysel ebeveyn tutumlarıyla değil, yaşam bağlamı ve çevresel koşullarla birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle şehir yaşamında annelerin çocuk bakımında daha sınırlayıcı ve denetleyici bir rol üstlenebildikleri, anne bekçiliğinin bağlamsal bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine ilişkin sonuçlar, ebeveyn eğitiminin çocukların öz düzenleme becerileri ve anne bekçiliği algısı üzerindeki etkisinin boyutlara göre farklılaştığını göstermektedir. Anne eğitim düzeyinin artmasına karşın dikkat ve çalışma belleği puanlarında gözlenen görece düşüşün; annelerin benimsedikleri ebeveynlik tutumları, değerlendirme standartları ve olası raporlama eğilimleriyle ilişkili olabileceği anlaşılmaktadır. Buna karşılık, engelleyici kontrolün duygu ve davranış alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmaması, bu becerilerin daha çok mizaç, duygusal yaşantılar ve aile içi etkileşim örüntüleriyle bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir. Baba eğitim düzeyi açısından ise anlamlı farklılaşmanın yalnızca anne bekçiliğinin kontrol alt boyutunda ortaya çıkması, baba eğitiminin anne bekçiliği algısını tüm boyutlar üzerinden değil, daha sınırlı ve seçici bir biçimde etkilediğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, ebeveyn eğitim düzeyinin etkisinin özellikle bilişsel öz düzenleme alanında belirginleştiği, duygusal ve davranışsal düzenleme alanlarında ise görece sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bütüncül sonuçları, çocukların öz düzenleme becerilerinin anne bekçiliği davranışlarını anlamlı biçimde yordadığını göstermektedir. Öz düzenleme becerileri, anne ve baba tarafından doldurulan Öz Düzenleme Formları üzerinden değerlendirildiğinde; öz düzenlemenin tüm alt boyutları ile Anne Bekçiliği'nin *teşvik* boyutu arasında hem Anne Formu hem de Baba Formu açısından pozitif ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu durum, çocuğun düzenleyici becerilerinin hem anne hem baba tarafından benzer biçimde algılandığını ve bu algının, annenin babanın ebeveynlik sürecine katılımını destekleyen tutumlarıyla birlikte

seyrettiğini göstermektedir. Öz düzenleme becerilerinin baba tarafından doldurulan Anne Bekçiliği (Baba Formu) puanlarını, anne tarafından doldurulan Anne Bekçiliği (Anne Formu) puanlarına kıyasla daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, çocuğun öz düzenleme düzeyinin, babanın algıladığı anne bekçiliği davranışlarıyla daha güçlü bir ilişki içinde olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, anne bekçiliğini yalnızca annenin öz bildiriyle değerlendirilen tek boyutlu bir ebeveynlik tutumu olarak değil; annenin kendi değerlendirmeleri ile babanın değerlendirmeleri birlikte ele alındığında anlam kazanan çok boyutlu bir yapı olarak ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, anne ve baba tarafından bildirilen çocuk öz düzenleme becerilerinin anne bekçiliği davranışlarıyla ilişkili bulunması, çocuğun aile içi süreçlerde yalnızca pasif bir alıcı olmadığını; ebeveyn tutumlarıyla karşılıklı etkileşim içinde gelişen etkin bir özne olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, anne bekçiliği ile öz düzenleme arasındaki ilişkinin tek yönlü bir etkileşimden ziyade karşılıklı ve bağlamsal bir yapı sergilediğini ortaya koymakta ve alanyazına önemli bir katkı sunmaktadır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılara yönelik öneriler

Bu çalışmada anne bekçiliği davranışlarının, çocuğun öz düzenleme becerileriyle anlamlı ilişkiler içinde olduğu ve bu ilişkinin farklı boyutlar üzerinden biçimlendiği görülmüştür. Bu doğrultuda, ileride yapılacak araştırmalarda anne bekçiliğinin yalnızca genel bir ebeveynlik tutumu olarak değil; teşvik, kontrol ve engel boyutları temelinde ayrı ayrı ele alınması önerilmektedir. Bu yaklaşım, anne bekçiliğinin hangi koşullarda destekleyici, hangi koşullarda sınırlayıcı bir işlev üstlendiğinin daha net biçimde ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmada çocukların öz düzenleme becerileri anne ve baba bildirimlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Gelecek çalışmalarda, bu değerlendirmelerin doğrudan gözleme dayalı ölçümler ya da öğretmen bildirimleri ile desteklenmesi, elde edilen sonuçların kapsamını genişletebilir. Özellikle okul öncesi dönemde, çocuğun ev ve okul ortamındaki düzenleyici becerilerinin birlikte ele alınması önerilmektedir.

Bu çalışmada demografik değişkenlerin anne bekçiliği davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. İleriki araştırmalarda, bu değişkenlerin yalnızca karşılaştırmalı değil, aynı

zamanda aracı ya da düzenleyici roller üstlenip üstlenmediklerinin incelenmesi, anne bekçiliğinin oluşum süreçlerine ilişkin daha derinlemesine bilgiler sunabilir.

Son olarak, bu araştırma kesitsel bir desene sahiptir. Anne bekçiliği davranışları ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin zaman içindeki yönünü ve değişimini ortaya koyabilmek amacıyla boylamsal araştırma desenlerinin kullanılması önerilmektedir.

5.2.2. Politika yapıcılara öneriler

Araştırma bulguları, anne bekçiliği davranışlarının çocukların öz düzenleme becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, politika yapıcılarının anne bekçiliği kavramına yönelik bilgilendirici ve destekleyici programlar geliştirmeleri önem taşımaktadır. Özellikle erken çocukluk dönemine odaklanan aile destek politikaları kapsamında, anne bekçiliğinin farklı boyutlarını tanıtan, ebeveynlerin bu davranışları fark etmelerini ve işlevsel biçimde yeniden yapılandırmalarını amaçlayan eğitim içeriklerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu tür programların, ebeveynlik sürecinde farkındalığı artırarak aile içi etkileşimlerin daha sağlıklı biçimde düzenlenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

5.2.3. Anne ve babalara öneriler

Ebeveynlerin, çocukların öz düzenleme becerilerinin bireysel farklılıklar gösteren ve zamana yayılan bir gelişim süreci olduğunu dikkate alarak, çocuklarının gelişim hızına ve ihtiyaçlarına duyarlı tutumlar benimsemeleri önerilmektedir. Günlük yaşamda sergilenen kontrol edici ya da sınır koyucu davranışların, çocuğun düzenleyici becerileri üzerindeki işlevinin fark edilmesi, ebeveynlik yaklaşımlarının daha işlevsel biçimde düzenlenmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca anne ve babaların, ebeveynlik sürecinde tutarlı, açık ve iletişime dayalı bir yaklaşım benimsemeleri; kendi tutum ve beklentilerini düzenli olarak gözden geçirerek ebeveynliği öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir süreç olarak ele almaları önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adamsons, K. (2010). Using identity theory to develop a midrange model of parental gatekeeping and parenting behavior. *Journal of Family Theory and Review*, 2(2), 137–148. doi:10.1111/j.1756-2589.2010.00047.x

Aksoy, A. B., & Tatlı, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ile babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 1–22.

Akatlı, R., & Tunçay, G. Y. (2022). Ebeveynlerin bağlanma biçimlerinin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki yordayıcı rolü. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 175–203. <https://doi.org/10.24130/eccdjecs.1967202261360>

Akgöz-Aktaş, G. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Anne bekkçiliği ve evlilik uyumunun etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Aktaş, G. A., & Aydın, A. (2020). Anne bekkçiliği ölçeği anne formunun Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 23(45), 63–75. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120200131m000018>

Aktaş, G. A., & Aydın, A. (2020). Babaların gözünden anne bekkçiliği: Bir ölçek uyarlama çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(Özel Sayı), 2647–2676. <https://doi.org/10.26466/opus.749822>

Aktaş, G. A., & Duman, M. E. (2021). Genişletilmiş anne bekkçiliği kavramsal modelinin anneye özgü değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 217–237.

Allen, S. M., & Hawkins, A. J. (1999). Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and Family*, 61(1), 199–212.

Altenburger, L. E., Schoppe-Sullivan, S. J., & Dush, C. M. K. (2018). Associations between maternal gatekeeping and father involvement: A meta-analytic review. *Journal of Family Psychology*, 32(4), 1–13. doi:10.1037/fam0000406

Anderson, M., Hennefield, L., & Levine, S. C. (2016). Self-regulation in early childhood: Neural and behavioral foundations. *Developmental Psychology*, 52(8), 123–135.

Aschenbrand, S. G., & Kendall, P. C. (2012). The effect of perceived child anxiety status on parental latency to intervene with anxious and nonanxious youth. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 80(2), 232–238. doi:10.1037/a0027230

Aydın, D. (2023). *Okul öncesi dönem çocukların annelerinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının benlik algısı ve öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Aytaç, F. K., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2023). Adult attachment as a predictor of maternal gatekeeping among new parents. *Family Process*. <https://doi.org/10.1111/famp.12860>

Baddeley, A. (2007). *Working memory, thought, and action*. Oxford: Oxford University Press.

Baddeley, A. (2012). Working memory: Theories, models, and controversies. *Annual Review of Psychology*, 63, 1–29.

Barkley, R. A. (1997). Behavioral inhibition, sustained attention, and executive functions: Constructing a unifying theory of ADHD. *Psychological Bulletin*, 121(1), 65–94. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.121.1.65>

Barros, L., Goes, A. R., & Pereira, A. I. (2015). Parental self-regulation, emotional regulation and temperament: Implications for intervention. *Estudos de Psicologia (Campinas)*, 32(2), 295–306.

Başaran, M. E. (2022). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4–6 yaş çocuğu olan annelerin anne bekkılığı davranışı ile baba-çocuk ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Başğmez, B. İ. (2023). *Annelerin bekkilik davranışları ile çocuklarının sosyal yetkinlik, problemlili davranış ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Beitel, A. H., & Parke, R. D. (1998). Paternal involvement in infancy: The role of maternal and paternal attitudes. *Journal of Family Psychology, 12*(2), 268–288. doi:10.1037/0893-3200.12.2.268

Birmingham, R. S., Bub, K. L., & Vaughn, B. E. (2016). Parenting in infancy and self-regulation in preschool: An investigation of the role of attachment history. *Attachment & Human Development, 19*(2), 107–129. doi:10.1080/14616734.2016.1259335

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology* (6th ed., Vol. 1, pp. 793–828). New York: Wiley.

Bryce, D., Whitebread, D., & Szűcs, D. (2015). The relationships among executive functions, metacognitive skills and educational achievement in 5- and 7-year-old children. *Metacognition and Learning, 10*(2), 181–198. doi:10.1007/s11409-014-9120-4

Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development, 71*(1), 127–136.

Cannon, E. A., Schoppe-Sullivan, S. J., Mangelsdorf, S. C., Brown, G. L., & Sokolowski, M. S. (2008). Parent characteristics as antecedents of maternal gatekeeping and fathering behavior. *Family Process, 47*(4), 501–519.

Carlson, S. M. (2005). Developmentally sensitive measures of executive function in preschool children. *Developmental Neuropsychology, 28*(2), 595–616. doi:10.1207/s15326942dn2802_3

Cebeci, S., & Kansu, A. F. (2025). Anne bekkılığı davranışı ile çocuklarda duygu düzenleme becerileri ve sosyal uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Akademi, 39*(1), 254–274. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1543166>

Chae Mamayek, R., Paternoster, R., & Loughran, T. A. (2016). Self-control as self-regulation: A return to control theory. *Deviant Behavior, 37*(9), 1–15. doi:10.1080/01639625.2016.1206730

Cingöz, G. (2024). *5–6 yaş çocuklarının öz düzenleme becerilerinin yordayıcısı olarak anne bekkılığı ve baba katılımının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. (Yayın No. 860223, YÖK Ulusal Tez Merkezi).

Claussen, A. H., Robinson, L. R., Kaminski, J. W., Charania, S., Holbrook, J. R., So, M., Ghandour, R., Smith, C., Satterfield-Nash, A., Peacock, G., & Boyle, C. (2021). Factors associated with self-regulation in a nationally representative sample of children ages 3–5 years: United States, 2016. *Maternal and Child Health Journal, 25*(1), 27–37. <https://doi.org/10.1007/s10995-020-03039-6>

Cook, C. J., Howard, S. J., Cuartas, J., Makaula, H., Merkley, R., Mshudulu, M., Tshetu, N., Scerif, G., & Draper, C. E. (2022). Child exposure to violence and self-regulation in South African preschool-age children from low-income settings. *Child Abuse & Neglect, 134*, 105944.

Cox, M. J., & Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current Directions in Psychological Science, 12*(5), 193–196. doi:10.1111/1467-8721.01259

Crafa, D. (2015). Self-regulation during early childhood across cultures. In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd ed., pp. 553–556). Amsterdam: Elsevier.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage Publications.

Çetin, A., & Kısaoğlu, Ş. Y. (2024). Anne bildirimlerine göre çocuklarda öz düzenlemenin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 53(242), 1113–1138. doi:10.37669/milliegitim.1228000

De Luccie, M. F. (1995). Mothers as gatekeepers: A model of maternal mediators of father involvement. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(1), 115–131. <https://doi.org/10.1080/00221325.1995.9914811>

Dereli, E., & Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227–258. doi:10.23891/efdyyu.2017.9

Demirel, Ö. Y., & Yılmaz, M. (2025). The effect of seasonal agricultural worker mothers' maternal gatekeeping status on their emotional abuse potential toward their 3–6 years old children. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 7(1). <https://doi.org/10.35365/ctjpp.2025.1.08>

Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology*, 64, 135–168. doi:10.1146/annurev-psych-113011-143750

Donithen, R., Schoppe-Sullivan, S. J., Berrigan, M., & Kamp Dush, C. (2025). When new fathers take more leave, does maternal gatekeeping decline? *Sex Roles*, 91, 1–15. <https://doi.org/10.1007/s11199-025-01565-7>

Dönmez, Ö., & Ural, O. (2024). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelere yönelik babasavar annelik ölçeği'nin geliştirilmesi. *International Journal of Human Studies*, 7(14).

Draheim, C., Pak, R., Draheim, A. A., & Engle, R. W. (2022). The role of attention control in complex real-world tasks. *Psychonomic Bulletin & Review*, 29(4), 1143–1197. <https://doi.org/10.3758/s13423-021-02014-7>

Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 495–525. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208>

Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H., & Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(1), 33–72. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.1.33>

Erol, A., & İvrendi, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 67–86.

Fagan, J., & Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 24(8), 1020–1043. <https://doi.org/10.1177/0192513X03256397>

Fischer, R. A., Johnson, M. D., Stertz, A. M., Sherlock, S. N., & Wiese, B. S. (2023). How perceived maternal gatekeeping affects fathers: An 8-week study. *Journal of Family Psychology*, 37(2), 232–242. <https://doi.org/10.1037/fam0001053>

Fox, E., & Riconscente, M. (2008). Metacognition and Self-Regulation in James, Piaget, and Vygotsky. *Educational Psychology Review*, 20(4), 373–389. doi:10.1007/s10648-008-9079-2

Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2005). *How to design and evaluate research in education* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

Fu, Y., Guan, C., Tam, J., O'Donnell, R. E., Shen, M., Wyble, B., & Chen, H. (2023). Attention with or without working memory: Mnemonic reselection of attended information. *Trends in Cognitive Sciences*, 27(12), 1111–1122. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2023.09.003>

Gaunt, R. (2008). Maternal gatekeeping: Antecedents and consequences. *Journal of Family Issues*, 29(3), 373–395. doi:10.1177/0192513x07307851

George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (10th ed.). Boston: Pearson Education.

Gazi, T. (2019). *Annelik bekliliği ve evlilik uyumunun baba katılımı ve baba-ergen ilişkilerindeki rolünün incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gestsdóttir, S., & Geldhof, G. J. (2020). Self-regulation. In S. Hupp & J. D. Jewell (Eds.), *Encyclopedia of child and adolescent development* (pp. 1–10). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad474>

Gözüoğlu, E. B. (2021). *Anne baba tutumlarının 3-5 yaş çocukların öz güven duygusuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul. (Yayın No. 700954). YÖK Ulusal Tez Merkezi

Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: Current status and future prospects. *Psychological Inquiry*, 26(1), 1–26. doi:10.1080/1047840x.2014.940781

Gümrükçü Bilgici, B. (2022). 48–72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile istedik ve istenmedik anne tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 5(1), 130–151.

Güzel, H., & Tüfekci, A. (2021). Okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların baba-çocuk ilişkileri ve babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziantep ili örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 463–489. doi:10.23863/kalem.2021.182

Hernández, M. M., Eisenberg, N., Valiente, C., Spinrad, T. L., Johns, S. K., Berger, R. H., ... Southworth, J. (2018). Self-regulation and academic measures across the early elementary school grades: Examining longitudinal and bidirectional associations. *Early Education and Development*, 29(7), 914–938.

Inzlicht, M., Werner, K. M., Briskin, J. L., & Roberts, B. W. (2020). Integrating models of self-regulation. *Annual Review of Psychology*, 71, 319–345. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050741>

İnci, M. A., & Deniz, Ü. (2015). Baba tutumları ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(3).

Karaca, N. H., Kaya, Ü. Ü., & Can Yaşar, M. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyoekonomik düzeylerine göre baba-çocuk ilişkisi ve akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 33–43. doi:10.30900/kafkasegt.653630

Karadeniz, G., & Kaya, B. N. (2025). Babalık rolü algısı ile babanın katılımı arasındaki ilişkilerin baba-çocuk oyununa yansımaları. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 8(1), 71–95. doi:10.33708/ktc.1509129

Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (33. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karreman, A., Van Tuijl, C., Van Aken, M. A. G., & Dekovic, M. (2006). Parenting and self-regulation in preschoolers: A meta-analysis. *Infant and Child Development*, 15(6), 561–579. doi:10.1002/icd.478

Kartal, S. (2022). *36–66 aylık çocuğu olan ebeveynlerde anne bekliliği ve baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, A. M. (2022). *Farklı kültürlerdeki anne ve babaların çocuk tutumlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans projesi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kazan, H., & Sarısoy, S. (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 441–472. doi:10.17932/iau.iausbd.2021.021/iausbd_v13i2006

Kılıç, S., & Şenol, D. (2025). Geleneksel babalıktan yeni babalığa: Babaların çocuk bakımına katılımı. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 166–181. doi:10.33537/sobild.2025.16.1.5

Kıraç, R. (2023). *İkiz çocuğa sahip ebeveynlerde anne bekkiliği ve baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.

Kıraççı, B. (2022). Okul öncesi dönemdeki özel gereksinimli çocuklarda baba katılımı ile anne bekkiliğinin ilişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kıraççı, B., & Bakkaloğlu, H. (2023). The relationship between maternal gatekeeping and fathers' involvement in caring for preschool children with special needs. *The American Journal of Family Therapy*, 51(1), 94–112. <https://doi.org/10.1080/01926187.2022.2163938>

Kiss, M., Fecete, G., Pop, M., & Susa, G. (2014). Early childhood self-regulation in context: Parental and familial environmental influences. *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal*, 18(1), 55–85.

Koyuncu, Z., Zabcı, N., Sandıkçı, T., Kaya, A., Kara, H. E., & Doğangün, B. (2024). Maternal gatekeeping in children with developmental language disorder. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 34(2), 153.

Koyuncuoğlu, D., & Akaroğlu, E. G. (2023). 4–6 yaş çocukların ekran kullanım alışkanlıkları ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 13(3), 2599–2620.

Kulik, L., & Tsoref, H. (2010). The entrance to the maternal garden: Environmental and personal variables that explain maternal gatekeeping. *Journal of Gender Studies*, 19(3), 263–277. doi:10.1080/09589236.2010.494342

Kurşun, G. (2019). *Baba katılımı ve annelik bekkiliği davranışının algılanan baba kabul-reddi ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi [The changing role of fathers and its impact on child development]. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79–89.

Lenes, R., Gonzales, C. R., Størksen, I., & McClelland, M. M. (2020). Children's self-regulation in Norway and the United States: The role of mother's education and child gender across cultural contexts. *Frontiers in Psychology*, 11, 566208. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.566208>

Likhar, A., Baghel, P., Patil, M., & Patil, M. S. (2022). Early childhood development and social determinants. *Cureus*, 14(9), e29500. <https://doi.org/10.7759/cureus.29500>

Loomis, A. M. (2021). The influence of early adversity on self-regulation and student–teacher relationships in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 54, 294–306.

Lucas-Nihei, J. N., Hund, A. M., & Hesson-McInnis, M. S. (2025). Does self-regulation mediate the relation between parent–child relationships and peer acceptance during early childhood? *Journal of Experimental Child Psychology*, 251, 106134. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.106134>

Maden, K., Uzkul, S., & Öğretir, A. (2022). 4–6 yaş çocukların öz düzenleme becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (64), 525–551.

Matthews, J. S., Ponitz, C. C., & Morrison, F. J. (2009). Early gender differences in self-regulation and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 689–704. doi:10.1037/a0014240

- Maurer, T. W., Pleck, J. H., & Rane, T. R. (2001). Parental identity and reflected-appraisals: Measurement and gender dynamics. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 309–321.
- McBride, B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B., & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54(3), 360–372.
- McClelland, M. M., Cameron, C. E., Connor, C. M., Farris, C. L., Jewkes, A. M., & Morrison, F. J. (2007). Links between behavioral regulation and preschoolers' literacy, vocabulary, and math skills. *Developmental Psychology*, 43(4), 947–959. doi:10.1037/0012-1649.43.4.947
- McGill, B. S. (2014). Navigating new norms of involved fatherhood: Employment, fathering attitudes, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 35(8), 1089–1106. doi:10.1177/0192513x14522247
- Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B. W., Ross, S., Sears, M. R., Thomson, W. M., & Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(7), 2693–2698. doi:10.1073/pnas.1010076108
- Montroy, J. J., Bowles, R. P., Skibbe, L. E., McClelland, M. M., & Morrison, F. J. (2016). The development of self-regulation across early childhood. *Developmental Psychology*, 52(11), 1744–1762.
- Morawska, A., Dittman, C. K., & Rusby, J. C. (2019). Promoting self-regulation in young children: The role of parenting interventions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 22, 43–51.
- Nakış Yıldırım, B., Yıldız Altan, R., Yılmaz Tam, H. B., & Tüfekçi, A. (2025). Erkeklerin babalığa ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 370–393. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1562117>
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar–Current Approaches in Psychiatry*, 5(4), 420–440. <https://doi.org/10.5455/cap.20130527>
- Özbey, S. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında motivasyon ve öz düzenleme becerileri üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science*, 65(65), 26–47.
- Palancı, S. (2021). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuklarının duygularına ilişkin inançları ile anne bekçiliği arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. KTO Karatay Üniversitesi.
- Panichello, M. F., & Buschman, T. J. (2021). Shared mechanisms underlie the control of working memory and attention. *Nature*, 592(7855), 601–605. <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03390-w>
- Paraventi, L., Goulart, A. P., & Wagner, A. (2021). Gatekeeping materno e sua relação com envolvimento parental paterno [Maternal gatekeeping and its relationship with paternal parental involvement]. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*, 37, e37013. <https://doi.org/10.1590/0102.3772e37013>
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Pedersen, F. A., & Berman, P. W. (Eds.). (1987). *Men's transitions to parenthood: Longitudinal studies of early family experience*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pekel Uludağlı, N. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 70–88.

- Peker, E. S., & Alabay, E. (2023). Çalışan babaların stres düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi arasındaki ilişki. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 10(4), 661–676. doi:10.52880/sagakaderg
- Pepin, J. R., & Cotter, D. A. (2017). Separating spheres? Diverging trends in youth's gender attitudes about work and family. *Journal of Marriage and Family*, 79(1), 1–18. <https://doi.org/10.1111/jomf.12434>
- Perälä-Littunen, S. (2007). Gender equality or primacy of the mother? Ambivalent descriptions of good parents. *Journal of Marriage and Family*, 69(2), 341–351.
- Puhlman, D. J., & Pasley, K. (2013). Rethinking maternal gatekeeping. *Journal of Family Theory & Review*, 5(3), 176–193. <https://doi.org/10.1111/jftr.12016>
- Puhlman, D. J., & Pasley, K. (2017). The maternal gatekeeping scale: Constructing a measure. *Family Relations*, 66(1), 1–15. <https://doi.org/10.1111/fare.12287>
- Rothbart, M. K., & Posner, M. I. (2005). Genes and experience in the development of executive attention and effortful control. *New Directions for Child and Adolescent Development*, (109), 101–108.
- Rothbart, M. K., Sheese, B. E., Rueda, M. R., & Posner, M. I. (2011). Developing mechanisms of self-regulation in early life. *Emotion Review*, 3(2), 207–213. <https://doi.org/10.1177/1754073910387943>
- Roy, F. B., & Heatherton, T. F. (1996). Self-regulation failure: An overview. *Psychological Inquiry*, 7(1), 1–15. doi:10.1207/s15327965pli0701_1
- Rubin, R. (1967). Attainment of the maternal role: Part I. Processes. *Nursing Research*, 16(3), 237–245.
- Saraç, S., Abanoz, T., & Gülay Ogelman, H. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 1–11. <https://doi.org/10.51503/gpd.847786>
- Savina, E. (2024). Using movement to promote self-regulation in early childhood education. *Contemporary School Psychology*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s40688-024-00520-9>
- Schoppe-Sullivan, S. J., & Fagan, J. (2020). The evolution of fathering research in the 21st century: Persistent challenges, new directions. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 175–197. doi:10.1111/jomf.12645
- Sektnan, M., McClelland, M. M., Acock, A., & Morrison, F. J. (2010). Relations between early family risk, children's behavioral regulation, and academic achievement. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 464–479.
- Sert, E. (2023). *Babaların annelik bekliliği alguları ile katılım düzeyleri ve 48–66 aylık çocuklarının özbakım becerileri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Sımsıkı, H., & Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104–123.
- Skibbe, L. E., Connor, C. M., Morrison, F. J., & Jewkes, A. M. (2011). Schooling effects on preschoolers' self-regulation, early literacy, and language growth. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(1), 42–49.
- Shonkoff, J. P., Richter, L., Van der Gaag, J., & Bhutta, Z. A. (2012). An integrated scientific framework for child survival and early childhood development. *Pediatrics*, 129(2), e460–e472. doi:10.1542/peds.2011-0366
- Silkenbeumer, J. R., Schiller, E.-M., & Kärtner, J. (2018). Co- and self-regulation of emotions in the preschool setting. *Early Childhood Research Quarterly*, 44, 72–81. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.02.014>

Smith-Donald, R., Raver, C. C., Hayes, T., & Richardson, B. (2007). Preliminary construct and concurrent validity of the preschool self-regulation assessment (PSRA) for field-based research. *Early Childhood Research Quarterly*, 22(2), 173–187.

Stets, J. E. (1993). Modeling control in relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 489–501.

Şanlı, D., & Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240–246.

Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2–3), 25–52.

Tin, N., & Alptekin, D. (2022). Tarihsel süreçte babalık deneyimlerinin toplumsal cinsiyet analizi. *Sosyoloji Dergisi*, 43, 155–191.

Tutkun, C. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının ve ailelerinin öz düzenlemeye yönelik eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(84), 1508–1528.

Ursache, A., Blair, C., & Raver, C. C. (2011). The promotion of self-regulation as a means of enhancing school readiness and early achievement in children at risk for school failure. *Child Development Perspectives*, 5(3), 1–7. doi:10.1111/j.1750-8606.2011.00209.x

Usta, G. (2025). *Anne bekleliği düzeyleri ile 5 yaş çocuklarındaki ayrılık kaygısı, öz düzenleme düzeyi ve cesaret değeri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Tez No. 954071). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uzun, H., Simsar, A., & Karaca, N. H. (2019). Türkiye’de erken çocukluk döneminde baba-çocuk ilişkisi konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1–8. doi:10.30900/kafkasegt.578894

Varol, Ş. (2022). *60–72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babaların anne bekleliği algılarının baba katılımı açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. Pintrich & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 13–39). San Diego, CA: Academic Press.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297–328.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.02.2025-310972

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Sayı : E-54674167-050.04-310972
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu
Kararı 4/4

08.02.2025

Sayın Doç. Dr. Ümit KAHRAMAN
Öğretim Üyesi

İlgi : a) 06.01.2025 tarihli, 303100 sayılı yazı.
b) Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 30.01.2025 tarihli ve 4 sayılı Oturum Kararı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün İlgi (a) yazısı eki Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığında görev yapan Doç. Dr. Ümit KAHRAMAN'ın danışmanlığını yürüttüğü Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi Tezli (İ.Ö.) Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrem BIYIK'ın "*Anne Bekçilik Davranışları ile Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki*" konulu araştırması ile ilgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 12.12.2024 tarih ve 298206 sayılı yazı ile bildirilen Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Değerlendirme Raporu doğrultusunda, başvuru sahibinin düzenlediği revizyon raporu ve yeniden düzenlenmiş başvuru formları ele alınmış olup çalışma hakkında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun yapmış olduğu inceleme neticesinde;

Başvuru formunda beyan edilen bilgiler doğrultusunda, başvuru sahibinin araştırmasında kullanacağı ölçme aracının/araçlarının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluk başvuru sahibine/sahiplerine ait olmak üzere, veri toplama araçlarını uygulamak için gerekli yerlerden yasal izinlerin alınması, sunulan veri formlara göre ve söz konusu formlardaki beyanların dışına çıkılmaması şartıyla, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Yönergesine uygunluğuna Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 30.01.2025 tarihli ve 4 sayılı toplantısının 4 no.lu kararı ile toplantıya katılanların oy birliği ile karar verildi.

Bilgilerini rica ederim.

Prof. Dr. Harun TUNÇEL
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu
Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-2: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Ebeveynler,

Bu araştırma Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Aşağıda yer alan maddeler, anne davranışları ile çocukların gelişim düzeyleri arasındaki ilişkinin ölçüldüğü çalışmanın bulgularına katkı sağlayacaktır. Çalışma için sadece bir çocuğunuzu düşünerek cevap veriniz. Lütfen her bir ifadeyi, çocuğunuzun günlük yaşamındaki davranışlara ne kadar uygun olduğunu düşünerek değerlendiriniz.

Anketin ilk bölümünde kişisel bilgileriniz, takip eden ikinci bölümde de görüşlerinizi belirlemeye yönelik ifadeler bulunmaktadır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ölçekten elde edilecek bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkürler.

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Ailenizin Gelir Durumu:

0-25000 25001-50000 50001-75000 75001-100000 100001 ve üzeri

Eğitim Düzeyiniz:

Anne: Okur Yazar Değil İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü

Baba: Okur Yazar Değil İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü

Aile Yapınız:

Çekirdek Aile Geniş Aile

Çalışma için referans aldığımız çocuğunuz planlı gebelik mi?

Evet Hayır

Çalışma için referans aldığımız çocuğunuza hangi yöntem ile hamile kaldınız?

Doğal Tüp Bebek

Çalışma için referans aldığımız çocuğunuzun cinsiyeti nedir?

Kız Erkek

Çalışma için referans aldığımız çocuğunuz kaçmıncı çocuğunuz?

1. Çocuk 2. Çocuk 3. Çocuk Diğer: _____

Çalışma için referans aldığımız çocuğunuz kaç yaşında?

4 5 6

Ailecek yaşanılan yer:

Şehir İlçe Köy

Ek-3: Öz-Düzenleme Becerileri Ölçeği

Lütfen maddeleri anne ve baba birlikte doldurunuz.		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her Zaman
1	Olayları önceliğine göre sıralar.					
2						
3						
4						
5						
6						
7	Yapılan planları hatırlar (“Yemekten sonra bahçeye çıkacağız” denildiğinde yemekten sonra bahçeye çıkılacağını hatırlaması gibi).					
8						
9						
10						
11						
12	Duygu ve düşüncelerini rahatça ortaya koyar.					
13						
14						
15						
16						
17	Gerginlik yaratacak bir durumda kendini kontrol eder.					
18						
19						
20						

Ek-4: Anne Bekçiliği Ölçeği – Anne Formu

Bu maddeler yalnızca anne tarafından doldurulacaktır.		Asla	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1	Eşimin çocukla oyun oynama tarzını desteklerim.					
2						
3						
4						
5						
6						
7	Eşimin babalığıyla ilgili beğenmediğim şeyleri başkalarına anlatırım.					
8						
9						
10						
11						
12						
13	Çocuk ile ilgili konularda son sözü ben söylerim.					
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29	Eşimin anne babalığa ilişkin kararlarını çürütmeye çalışırım.					

Ek-5: Anne Bekçiliği Ölçeği – Baba Formu

Bu maddeler yalnızca baba tarafından doldurulacaktır.		Asla	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1						
2	Eşim anne babalık görevlerini benimle iş birliği içinde yapmaz.					
3						
4						
5						
6						
7						
8	Babalık yapışımı över.					
9						
10						
11						
12	Eşim çocukla etkileşimimi denetler.					
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28	Anne babalık konusundaki kararların alınmasından beni alıkoyar.					
29						
30						
31						
32						
33						

Ek-6: 4-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği (Anne Formu) Kullanım İzni

Fwd: Re: ÖZ-DÜZENLEME ÖLÇEĞİ ÖĞRETMEN VE ANNE FORMU Gelen Kutusu x

16 Tem Sal 21:19

Türkçe ▼ Türkçe ▼ Translate ← → Forward transle

Merhabalar.

Ölçekle ilgili bilgiler ektedir.

Çalışmada kolaylıklar dilerim.

Ek-7: Anne Bekçiliği Ölçeği Anne Formu Kullanım İzni

ABÖ-A Formu Kullanım İzni Gelen Kutusu x

17 Tem Çar 13:10

Türkçe v Türkçe v Translate ← → Forward translate

Merhaba,

Anne formu ile ilgili ölçeğin referans makalesini ve maddelerini ekte paylaşıyorum.
Yol boyu bir sorunuz olursa lütfen yazın.
Kolaylıklar dilerim.

Ek-8: Anne Bekçiliği Ölçeği -Baba Formu Kullanım İzni

Anne Bekçiliği Ölçeği Baba Formu

2 Eyl Pzt 20:42

Türkçe ▼

Türkçe ▼

Translate

←

→ Forward transla

Merhaba,

Ekte ölçeği ve referans makaleyi bulabilirsiniz.
Kolaylıklar dilerim.